

Unitárius Élet

67. évfolyam, 6. szám, 2013. november-december. Megjelenik kéthavonta.

Karácsonyi köszöntő

El sem hiszem, hogy megint itt van karácsony! Felfokozott várakozásban élünk, annak ellenére, hogy biztosra vesszük, a Megváltó már megszületett.

Milyen felfokozott lelkiállapotban várhatták a Messiást, milyen elképesztő jelentősége volt a jeleknek, a csillagnak, még az újszülöttnak is, mint jelképnek. Most is felfokozott a lelkiállapot, a jelképek is tovább élnek és egyre nagyobb szükségünk van arra, hogy a Megváltás megszülessen. Bennünk!

Én szeretem az ünnepre való készülődést, a csillogó fényeket, a karácsonyfát is. Jelképek, melyek a mindenkori ember vágyódását fejezik ki a Tökéletessel, a Szentséggel való

kapcsolatra. Merthogy az életünk távolról sem mondható tökéletesnek. Legalább akkora ínségben vagyunk, mint amennyi cukorral és csokoládéval próbáljuk csillapítani szeretet-éhségünket ünneplés gyanánt.

Várjuk, hogy valaki kielégítse szeretet szükségünket, a körülöttünk levő emberektől, hogy együtt szépen éljünk, szeressünk.

Valaki kimaradt a felsorolásból. Az a Valaki, aki minden Életnek forrása, akitől ajándékba kapjuk perceinket, szereteteinket, akitől nem cukormáz, hanem igazi szeretetet kapunk, aki lehetővé tette, hogy a Megváltó is megszülessen, bennünk!

Adjon a Gondviselő Egy Isten mindannyiunk számára Áldott Karácsonyi Ünnepeket!

Bartha Mária-Zsuzsánna

Ajánló a tartalomból:

- Nagy ünnepünk apró örömei
- Karácsonyi megérkezés
- A titkos barát
- Egy régi levél
- Interjú: Hogyan ünnepe-
lünk karácsonykor?
- Akik előttünk jártak
- Egyházközségeink életéből
- Gyermekoldal

hétköznapi evangélium

„...És íme a csillag, amelyet napkeleten láttak előttük megy vala...” Mt 2,9

Vizsgáló ifjak gondba merülten készítik a vizsgátelek alapján adandó felelet vázlatát. Írnak, rajzolnak, ki-ki a maga módján. Egy közülük nem ír, nem rajzol, csak a messi ürességbe tekint, arcán viszont átszellemült boldog öröm ragyog, mint a kisgyermeknek, aki újból átéli a csak az imént hallott szép mesét.

Úgy látszik készen vagy a feleletadásra – szolt a vizsgáló tanár, olvasd hát tételed!

A vizsgáló diák különös meghatódottsággal olvasta a keskeny papíra írt feladat szövegét.

Ki a legtehetségesebb művész számodra? Mely alkotása tetszik a legjobban?

Számomra – kezdi feleletét a vizsgáló diák – a legtehetségesebb művész édesanyám. Sok szép alkotása közül részemre a legkedvesebb karácsony képe. Nem üzletből vásárolt ecsettel, nem préselt papírra sem keretre feszített vászonra festette csodálatos képét, hanem gyermeki lelkelemnek élettáblájára. Ecsetje a megtestesült szeretet volt. Ölébe ültetett, égő tűz volt tekintetében, boldogság ragyogott mosolyában. Drága könnyecsepp lopakodott szeme sarkába. Dolgos keze ujjjaival simogatta, fésülgette kócos hajamat.

Tudod az úgy volt édes gyermekem – kezdte színeznivalóját – egy csodálatosan szép éjszaka, a ragyogó fényes csillagok nagy versenyfutást rendeztek az égbolton. Az egyik, a legfényesebb mindig az élen járt. Ő érkezett a leghamarabb a célhoz és egy kicsi betlehemi istálló felett hirtelen megállt. Jaj de fényes volt! ... Aztán érkeztek a társai is és valamennyien pihenőt tartottak. Mindenki csodálta a szokatlan, tündöklő látványt. Még a pásztorok is felfigyeltek rá. Mit jelentsen e csodával határos égi tűnemény – kérdezték egymástól. Siessünk mi is a csillagok fényének irányába. Aztán kíváncsi igyekezettel útnak indultak. Az ég kárpitján az angyalok kórusa jelent meg, mintha óriási nagy színpadon lennének, hogy milliószínű reflektorával rájuk világítson a csillagok ragyogó fénye. Majd pedig felcsendült az angyalok karának égi üzenete, gyönyörű éneke: *Dicsőség a magasságos mennyekben Istennek, a földön béke és az emberekhez jóakarát.* Útra keltek a keleti bölcsek, a három királyok és mindannyian a látni vágyók, hadd lássák a jászolbölcsőben az ígéret beteljesedését az álmában mosolygó újszülött Jézuskát, a boldog édesanyát, Máriát, a drága jó édesapát Józsefet. És a csillag, amelyet napkeleten láttak előttük ment vala”...

Csodálatos varázsa van e képnek – mondta a vizsgáló ifjú. Valahányszor rá gondolok, gyermek leszek újra. Jó Anyám ölébe ülök, hogy így várjam karácsony gyönyörű ünnepét.

Testvérem, te ifjú lélek, aki előtt még nem bontotta ki teljesen zászlaját az emberi élet, vagy te, aki már

kitapostad magad számára azt az utat, melyen járva, ha nehéz munkával is biztosítottak látod kicsiny családod fenntartási lehetőségét, vagy te, kinek hajszálait hófehérre festette a múlt idő színező ecsetje, ha téled azt kérdeznék most, hogy ünnepeink közül, mint jó kereszténynek, melyik tetszik a legjobban, melyik a legszebb, mit felelnél? Ugye csak ennyit mondanál meghatódva, hogy karácsony. Miért?

Talán azért, mert lényegére több mint kétezer esztendő történelme nyomta rá értékbélyegét és számodra a betlehemi istálló jászolbölcsőjével együtt olyan, mint a te otthonod. Benne van a zajló élet láthatatlan jövője, a mindenkor holnap.

A szent szülők pár féltő gonddal és aggodalommal kísérte gyermeke, a kis Jézus minden lépését, hogy testben és lélekben, emberek előtt való kedvességben történő növekedését semmi ne zavarja.

A betlehemi jászolban a csecsemő mellett ott volt elrejtve a boldogság és a szomorúság, az öröm és bánat, a dicsőség és megalázás, a szenvedés és a megdicsőülés csirája is.

Ott van a bölcsőben a 12 esztendő, mikor tanújelét adja okos értelmének midőn a jeruzsálemi templomban felnőttekkel, papokkal beszél, vitatkozik.

Ott van a szent elhatározás, hogy életét egy boldogabb emberi élet megteremtésének szenteli.

Ott van a nagy életfeladatra való felkészülés, az a gyönyörű munka melyet tanítványaival végez Isten országa építésében.

Ott van tanításai elismerésének ünnepélyes menete, amikor virágot szórnak lábai elé, és hozsánna üdvölgással köszöntik. Ott van a Golgota hegye, a durván ácsolt fakereszt, hogy megcsúfolva megalázzák. De ott van a megdicsőülés is, melynek bizonyítéka a 2013 karácsonyának ünnepe.

Milyen nagy a hasonlatosság. A szent szülők pár, olyan mint a te szüleid. A te bölcsődben is ott ringott életed minden mozzanatának csirája. Jó szüleid sok gondja, nehéz munkája és aggodalma kísért az otthonról az iskoláig, hogy felkészülten nézhess szembe elvégzendő életfeladatoddal. Aztán féltő gonddal kísérték, amikor kiröppentél a régi fészekből, hogy önálló életutadon haladj. Sok szeretettel mindent neked adnának, drágábbat, mint az arany, mint a tömjén, vagy mirha.

Ott van munkád sikere, minden boldogságod vagy szomorúságod. Ott van a megpróbáltatásoknak sok-sok nehéz perce, pusztítása.

Ugye testvérem ez a nagy hasonlatosság adja, hogy a legbensőségesebb ünnep karácsony. Igen, mert ha jól meggondoljuk karácsony a család ünnepe, melyet nagy készülődés előz meg. A lelkek egén kigyúl a sze-

retet legfényesebb csillaga, hogy utat mutasson az ajándékboltok felé, hogy ajándékukkal boldogságot, meglepetést szerezzenek egymásnak a család tagjai a gyertyafényben csillogó karácsonyfa alatt.

Ilyenkor mindenki haza igyekszik. Levelet, vagy karácsonyi üdvözlőt küldenek a távollevők egymásnak.

Testvérem akarod-e, hogy ez ünnepünk, most is szép legyen? Ha igen légy gyermek újra, ülj édesanyád ölébe, hadd simogassa meg, hadd gereblyézzé ujjával kócos hajadat, és aztán hallgasd, mert áhitattal szól hozzád, „és íme a csillag, melyet napkeleten láttak előt-

tük ment vala...” bemenvén a házba, meglátták a gyermeket megnyitván tarsolyaikat, ajándékokat adtak, aranyat, tömjént, mirhát.

Aztán vidd magaddal lelked tarsolyát és hozd meg az áldozatot és ajándékozz!

Mit ajándékozol karácsonyra? Add szent fogadalmadat, hogy míg élsz, ragaszkodni fogsz e szent ünnephez, drága anyaszentegyházadhoz és hogy családod boldogságáért küzdeni meg nem szűnsz soha, hogy Isten országának méltó polgára lehess! Ámen.

Kiss Mihály

Nagy ünnepünk apró örömei

Kedves Testvéreim, karácsonyt ünneplő unitáriusok! Egy pár évvel ezelőtt karácsonyra többek között úgy is készültem stílszerűen, no meg Jézus tanításának a szellemében, aki többek között azt is tanította, hogy: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré és Istennek, ami Istené...”, hogy megnéztem nagykoncertjét az egyik élvonalbeli közismert énekesnek, a főváros egyik előadósarnokában. A műsor látványos, színvonalas, hangos és szórakoztató is volt egyben. Menő karácsonyi ajándék – mondtam magamnak, ezt meg kellett nézni.

Itt a hangsúly a látványos szón van. És ez még nem volt minden, mert, ahogy visszaemlékszem arra a téli, advent végi előadásra, volt abban szertelenség is bőven. Minden, ami abban történt látványos volt. Minden hatalmas. **HATALMAS!**

Azóta eltelt egy pár év és most már tudom azt, hogy nem erre a túlstimuláltságra vágyom. Inkább valami szimpla kis öröm után ácsingózom. Azt is mondhatnám: jó és elég nekem az *amatőrök öröme*.

Emlékszem arra, hogy huszonhárom évvel ezelőtt megismertem és jó barátságot kötöttem egy görög tanulóval; mindketten több ezer kilométeres távolságban távol hazánktól, arról nosztalgiaztunk, hogy milyen szokások és hagyományok között ünneplik otthonmaradt népeink karácsony ünnepét. Ő a következőket mondta el: a görögök karácsony ünneplését kicsiben valósítják meg, míg azzal ellentétben húsvétkor mindent beleadnak. Elmagyarázta nekem, hogy december huszonötödike csupán egy születésnap, hozzátevé, hogy mindenkinek van születésnapja. Húsvét viszont a halálból való feltámadást ünnepli. Ami látványos, ami nagyszerű, ami **HATALMAS!**

Ráadásul december végére a görögök túl vannak a turista szezon feszültségein, az olajbogyó, a narancs-szüret fáradalmain, és az első téli viharokon. Senkit nem hoz ilyenkor lázba a szabadtéri báránysütés vagy a körtánc a faluk főterén szélben és esőben. Ilyenkor elmennek egy csendes templomi szertartásra, aztán gyalog haza. Otthon szerény körülmények között leves és kenyér elköltése után, néhány régi ének ének-

lése családi körben a tűz mellett, aztán meg lefekvés. Ennyi fér bele.

Amatőr dolog. Gondoltam én akkor, amikor ezt ő előadta számomra. Amit az idén 2013 karácsonyában már másképp gondolok.

És ez talán elegendő magyarázattal szolgál arra, hogy egy decemberi szombat estén, amikor az idén megnézhettem volna egy híres show-műsort és/vagy elmehettem volna egy nagyon nagy ünnepi külsőségek között megrendezendő koncertre én inkább másutt voltam megtalálható.

Elmentem egy pest megyei, vidéki lutheránus templomba, ahol elszánt amatőrök kórusát hallgattam, akik a lelküket is kitették, hogy szép legyen a műsor. Ezt követően a szünetben a vallásos közösség asszonyai sütötte süteményeket szolgáltak fel. Majd egy szép karácsonyi történetet olvastak fel Móríz Karácsony könyvéből, végül a kórus együtt énekelt néhány karácsonyi dalt a közösséggel, legutolsónak a Csendes éjrt. Itt semmi nem volt látványos. Semmi pompa, ragyogás vagy csillámpor. Nem nagy ügy az egész. Csupa kisbetűvel.

Majd hazafelé menet az esőben és szélben arra gondoltam, hogy ebben az egészben nem volt semmilyen mesterkéltég, nem volt semmilyen hatalmasság, vagy pompa. A fenti beszámolóba behelyettesíthető lenne bármely hit vagy kultúra, vagy az univerzalista amatőr társulatnak bármely rendezvénye, ha van egyáltalán ilyen. Ezek az emberek hozzám hasonlóan keményen megküzdöttek azért, hogy otthon tudják érezni magukat a tél sötétjében, és hozzám hasonlóan megilletődve fogadták, hogy a Nagy Misztérium részesei lehetnek, lehetünk.

Nem voltam izgatott, amikor lefeküdtem. Egyszerűen csak elégedett, hogy már karácsony legelején megkaptam azt, amire a legjobban vágytam: hasonlóságot emberek társaságát, akik a tél közepén is megtalálják magukban azt a képességet, hogy örömet érezzenek, örömet szerezzenek. Kicsiny, de mély, egyszerű és igazi örömet.

Én az utóbbi tíz, tizenegynéhány évben már tudom, hogy igazán mit szeretnék karácsonyra ajándékképen.

– Szeretnék egy órára újra öt éves lenni.

- Szeretnék sokat sírni és sokat nevetni.
- Szeretném, ha még egyszer valaki felvenne, karjában álomba ringatna és ágyamba vinne.
- Tudom, mit szeretnék karácsonyra! Szeretném visszazakapni gyermekkoromat.

Azt is tudom, hogy ezt a kérésemet senki nem fogja teljesíteni, de ha nagyon igyekszem legalább az emlékével meg tudom ajándékozni magamat. Tudom, hogy ennek nincs sok értelme. De kérдем én: mióta szól karácsony értelmes dolgokról?

Egy régi távoli világ gyermekéről szól, és a ma élő gyermekéről egyaránt. A benned és bennem lakozó gyerekről, aki ott áll szívünk kapujában és várja, hogy csoda történjék. Kisgyerek, akinek gondolkodásmódja egyszerű, nem gyakorlatias és nem józan, és mindenek felett, lételeme az öröm.

Én ezt az egyszerű örömet – mondhatnám úgy is a fent megfogalmazottak értelmében –, az amatőrök örömét, kívánom Nektek és magamnak egyaránt, 2013 szép karácsonyában.

Kászoni-Kövendi József

Karácsonyi megérkezés

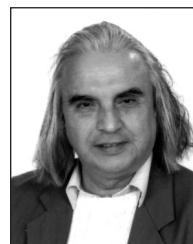
„És lőn, hogy mikor elmentek az angyalok őtőlük a mennybe, mondának a pásztoresberek egymásnak: Menjünk el mind Betlehemig és lássuk meg e dolgot, amelyet az Úr megjelentetett nekünk.” Lk 2,15

Az adventi úton elindult a keresztény világ, mert úgy érezte, gondolta, hogy mint minden elhunyo esztendőben, most is el kell jutni Betlehemig, el kell menni egészen karácsonyig. Ez elindulásakor eszünkbe kell jusson Váci Mihály költőnek néhány, gondolkodásra késztető sora: „Nem elég a célt látni; / járható útja kell! / Nem elég útra lelni, / az úton menni kell! / Egyedül is! Elsőnek, / elől indulni el! / Nem elég elindulni, / de mást is hívni kell! / S csak az hívjon magával, / aki vezetni mer!” (Még nem elég!). Valóban erősen meggondolkodtató sorok!

Az első karácsonnyal gondviselő Istenünk akarata, szándéka szerint útra lettünk, és azon az úton el is indultunk a pásztoresberek egymást biztató felhívásával, megszólításával szívünkben. De majd kétezer esztendő óta hányan és hányan lemaradoztak erről az útról, vagy más utakra tértek, hányan és hányan visszafordultak erről az útról, mert gyávának, gyengének bizonyultak, nem mertek kitartani sok ok miatt, féltek a megérkezéstől, a betlehemi kisgyermekkel való találkozástól, a földre érkezett isteni szeretettel való szembesüléstől. Pedig a karácsonyi csoda nem csoda volt, annál sokkal több: egy szerető, gondviselő isteni álom, terv, azzal a teremő céllal, hogy a nem jó úton járó, sokszor vesztébe rohanó világot figyelmeztesse, visszafordítsa, egy közénk küldött mosolygó kisdédnek, gyermeknek, majd küldetését teljesítő, felnőtt embernek az életével, példaadásával.

Ezen az úton sok különböző ember indult el, más-más lelkülettel, életszemlélettel, elkötelezettséggel és érkezett meg a karácsonyi ujjongásba. A sokféle megérkezés egyik titkát emelném ki, mégpedig azt: hogy az első karácsony a közösség szent alkalma volt, sok résztvevővel, így mi sem indulhatunk magányosan, egyedül, hanem az együtt elindulás lehet biztos záloga megérkezésünknek. Túrmezei Erzsébet, evan-

gélíkus diakonissza Ne menjünk egyedül című versében ezt így fogalmazza meg: „Halk hőésésben karácsony előtt / megyek az úton egyedül. / Mind halványak, ködbeveszők / az Ipolyon túli hegyek. / Most Betlehem felé megyek. / Bent szívemben az öröm / Boldog glóriát hegedül. / Fehér utamra hirtelen / árnyék vetődik, vádló kérdés: / A pásztorok is együtt mentek, / a bölcsek is hárman voltak... / Mit mond a betlehemi gyermek, / hogyha senki nem lesz velem, / ha egymagamban érzem?! / Hát az én szívem nem dobogja / karácsony örök riadóját: / Menjünk el mind Betlehemig!? / Kinyújtom kereső kezem: / ráncos öreg kezek, / kicsiny gyermekkezek / simuljanak belé! / Induljunk együtt Betlehem felé! / Együtt a gyászolókkal, / az egyedülvalókkal! / Hiszen a nagy örömből / mindnyájunknak telik! / A jászol mellett / ma mindnyájunkra üdvösség derül! / Halk hőésésben Betlehem felé / ne menjünk egyedül!”

A biztos megérkezés, karácsonyi álmaink megvalósulása azoknak adatik ma is meg, akik másokat is hívnak, maguk mellé vesznek, felkarolnak, s akik lelkesen tudják mondani, visszhangozni, mint az első karácsony résztvevői, szemtanúi, fültanúi, csodás angyali szereplői, hírvivői, örömhordozói: „Menjünk el mind Betlehemig és lássuk meg e dolgot, amit az Úr megjelentetett nekünk!”

A boldog megérkezés, az önfeledt ünneplésben, örömben nem feledkezhetünk el a számadásról, önvizsgálatról sem, hogy mi volt sokszor az ember gyarlósága, könnyelműsége, keményebben fogalmazva a bűne, hogy lemaradozott, megállt, visszafordult, más utat választott és azért nem jutott el, nem érkezhetett meg a földre küldött szeretetig, a betlehemi gyermekhez. Hosszú időt ölelne fel a teljes felsorolás, elvehetné és vezekléssé tehetné az ünneplés tekintélyes részét. Egy lehetséges tanulságot, következtetést mégis meg kell fogalmaznunk és leszűrnünk a jövőendő karácsonyokra való tekintettel.

Különböző történelmi korokban, körülményekben azért maradhatott el a megérkezés, a beteljesülés – ez a mai viszonyokra is igaz lehet –, mert nem volt elég erős az elhatározás, a szándék. Minden nemzedéknek,

akik előttünk jártak, de nekünk is, akik ünnepelni vágyunk ez ünnepen – majd meghitt szenteste után, az emlékezés asztalánál úrvacsorával élni – az (volt) a gyarlósága, és azért mondhat(ott) csődöt a megérkezés, mert nem gyermeki lélekkel, lelkesedéssel indult el az adventi úton, hanem minden más lehetőséggel, ami nem az ünneppel járó gondolat, ami nem Jézushoz, a megszületett szeretethez vezet, hanem egy ünnepi kavalkádhoz, mintha csak névnapot, születnapot, házassági évfordulót, ballagást, diplomaosztást, sport- és kulturális eredményt, kitüntetést, vagy valamilyen más eseményt ülnénk meg nagy ünnepléssel. És hol marad akkor az isteni szándékba pályázott Jézus?

Muraközy Gyula református lelkész-költő Karácsonyi legenda című verse záróakkordjában tisztán megfogalmazza, hogy mi lehet az „elrontott”, „jézustalanított” karácsonyok igazi karácsonyokká való visszahozatalának egyedüli útja: „Mert a karácsony nem hagy el soha! / Bűnben és ködben mégis visszahozza / a kisgyermek tiszta mosolya!” Gyermekként érkezni meg a Gyermekhez! Rónay György, vallásos lelkű katolikus költő, hasonlóképpen vélekedik: „Megvallom, én is úgy érzem, hogy egyáltalán nincsenek többé a régi értelemben vett érvényes érveink. Van viszont minden érvnél érvényesebben, ez a született kicsinyded Jézus. Ez a Gyermek, aki fázik, akinek egy árva rongya sincs, aki mindent tőlünk vár, mindenét tőlünk várja. Akit az öledbe kell vened. De csak úgy veheted az öledbe, ha lehajolsz hozzá. A kicsinység kicsinyedve, hogy az öledbe vehesd, a karjaidba. Egyebünk nincs. Csak ez a meztelen gyermek, akit fel kell nevelni magunkban. És magunknak. A többi, édes barátom, süket duma, szellemi zabhegvezés. De ez a gyermek igazság, évről évre a Szeretet születése.” Dr. Gyököcssy Endre református lelkész-pszichológus fogalmazza meg, hogy a karácsony egy több dimenziójú ünnep. Van benne békesség, elfér az is, mert békesség nélkül nem lehet igazán ünnepelni. Benne van a szeretet is, benne van a családi karácsonyozás is, de meg kell fogalmazzuk és hangsúlyozni is kell, hogy az előbb felsoroltak külön-külön és együtt sem adják az igazi karácsonyt, amiért el kell menni Betlehembe, egészen a jászolbölcsőig, az igazi karácsonyig, Jézusunkig, Isten küldöttéhez, mert ez a gyermek adja a karácsony lényegét, és nélküle soha nincs igazi karácsony.

Lehet, hogy az évek elfutásával másokká lesznek karácsonyaink, elfogynak az örökös pásztornépek, az angyallelkű örömhírvivők, ritkulnak a házról-házra járó betlehemezők, és egy könyörtelen, imádságtalan, istentelenség felé hajló kor visszaszorítja majdnem a karácsonyt a családi hajlékok falai közé, de mégis el lehet jutni Betlehembe. Ha halljuk azt a hívást, amit egykoron a pásztorok mondtak egymásnak.

Fekete István író Betlehem című, könnyet fakasztó, gyönyörű elbeszélését idézném zárásként. A történet szerint egy gyermekcsoporthat minden fellelhető anyagból betlehemet készít és elindulnak karácsonyt köszönteni a szomszéd faluba is. A lelkesedés és a siker elragadja őket és nem veszik észre, hogy esteledik. Azt tudják, hogy az éjfél misére otthon kell lenniük, mert

ha nem, nagy baj lesz belőle. Végre elindulnak, de közben vihar is kerekedik. Fáznak, dideregnek, sírnak, mert a hó arcukba csap. Eltévesztik az utat is. Nagy félelem lesz úrrá rajtuk. A gondosan összeeskábált betlehemet is elejtik, a szél kitepi kezükből. Egyiküknek a nagy veszedelemben eszébe jut, hogy imádkozzanak. Lassan csend lesz és az egyik elordítja magát, hogy harangoznak, és most már tudják, hogy merre kell hazamenni. Tovább imádkozva a harangszó irányába, a templom felé vették útjukat, és éjfélre otthon is voltak, el tudtak menni a jézusváró istentiszteletre, találkozni a gyermekkel. A megérkezéssel kapcsolatban fogalmaz az író meg egy nagy-nagy igazi karácsonyokat ígérő tanulságot: „Azóta is, ha nagy baj van, és kiesik kezemből a betlehem, azt az imát mondom, azt a harangszót hallom még ma is.” A történet helye lehetett volna nem csak az író szülőföldje, hanem a Kárpát-medence bármelyik sarka, Felvidék, Újvidék, Kárpátalja, a Lajtán túli rész, Erdély, benne a Székelyföld, a Hargita lábánál a kis szülőfalum, Lókod, amely templomtornyának harangszavát még most is hallom...

Balázsi László

Bandi András: Profán karácsony

Tisztán jött el közénk,
mint minden kisgyerek.

Körülötte a
szülői szeretet.

Nem volt ő messiás,
csak síró csecsemő,
meleg istállóban
boldogan gügyögő.

Nem ő választotta
sorsát, meg volt írva,
Betlehemből még nem
látszott a Golgota.

Két évezred múlva,
visszaemlékezve,
boldogan nézek a
tudatlan gyermekre.

Találkozás Jézussal

„Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre...”
2Kor 11, 24b

A napokban voltam szemtanúja a következő beszélgetésnek az utcán. Egy négy-öt év körüli fiúcska édesanyja kezét fogva ment előttem. Hirtelen egy fenyőfát cipelő férfi jött velünk szembe. A kisfiú tágra nyílt szemmel, érdeklődve hosszasan nézte a férfit, majd édesanyja felé fordult és ezt kérdezte tőle: *Vajon a bácsi találkozott már a Jézuskával?*

Azóta is fülemben cseng a kérdése, sokat gondolkodtam rajta, hiszen talán a karácsony, az ünnep egyik legszebb üzenetét fogalmazta meg a gyermek. A Jézussal való találkozás lehetőségét kínálja számunkra az ünnep. Visszanéztem egy kicsit az elmúlt karácsonyaimra és feltettem magamnak a következő kérdést: vajon elmúlt ünnepeim valamelyikén találkoztam már Jézussal?

Ha őszinte akarok lenni, be kell vallanom, ha az ünnep egy-egy meghittebb percében találkozom is vele kapcsolatunk nagyon felületes, csak olyan, mint egy futó ismeretség. Sokan vagyunk így: találkozunk, mindig kedvesen köszöntjük egymást, mindig hasonló kérdéseket teszünk fel neki, s aztán a választ meg sem várva sietünk tovább a saját utunkon. Addig, amíg hónapok múlva – talán egy-egy ilyen ünnep alkalmával – megint össze nem futunk. Ezért aztán már úgy élünk az emlékezéssel, a Jézussal való találkozással, mint valami kötelező, az ünnepek táján konvencionálissá való látogatással, s nem indít el újra a találkozás élménye. Így nem csoda, ha ez a futólagos együttlét aztán semmit sem jelent a hétköznapiakban. Ahogyan az ember a buszon megemeli a kalapját ismerőse láttán, mindössze ennyi a Jézussal való találkozásunk is.

Ritkák a találkozások, pedig mindannyian tudjuk, érezzük, nagy szüksége van a világunknak a jézusi eszményekre. Elég, ha csak bekapcsoljuk a televíziót és nézzük a képeit, bekapcsoljuk a rádiót és hallgatjuk a híreket, kezünkbe vesszük és átfutunk egy újságot. Sok a szenvedés, a nehézség és a jóindulat túl kevés, s a világunk a szerencsétlenségekkel szemben védtelen. Bár ilyenkor karácsony táján talán a szeretet fényei kicsit erősebbek, mégis az ünnepek végével – szomorú tapasztalat – halványabban égnek, mígnem aztán teljesen kialszanak.

Mi ezt pontosan tudjuk, mégis mi magunk akadályozzuk meg a vele való találkozást. Gyakorta bújunk meg, húzzuk meg magunk magunkat a kényelmes közöny biztonságosnak ítélt falai közt. Hamis előítéleteket gyártva bezárjuk szívünk ajtaját előtte. Majd mentegetőzünk: hiszen mi túl kevesek vagyunk és kicsik, hogy megváltoztassuk a világ dolgait. Pedig Jézus egész élete és tanítása arról tanúskodik, hogy elég, ha magunk körül megkezdjük a rendrakást, a világ jobbítását. Nem kösziklákat kell cipelnünk, hanem csak az apró porszemektől kell megtakarítanunk azt, ami

koszos és piszkos körülöttünk. Hiszen Isten soha nem bíz ránk olyan feladatokat, amelyek elvégeztetlenné lennének számunkra. Feladataink véghez viteléhez pedig erőt is ad. Pont annyit, amennyire szükségünk van. Két biztos lábat, amely segítségével járni tudunk a részünkre kijelölt úton, s két erős vállat, pont akkorát amekkora elegendő terheink cipeléséhez.

Karácsony van, és ilyenkor jobban vágyunk a Jézussal való találkozásra. Vágyunk rá, hiszen tudunk, olyan kincsek birtokába juthatunk a rá való emlékezéssel, amelyek biztos segítséget nyújtanak a minden napokban. Olyan kincsek ezek, amelyeket nem tarthatunk meg magunknak, mert akkor és csak is akkor lesznek igazán értékesek, ha azt tovább ajándékozzuk szeretteinknek, barátainknak, s az embereknek, akik közt nap, mint nap megfordulunk. S hogy mi ez a kincs? A szeretet, az egymásért élés, s az egymásra odafigyelés, ha ezeket meg akarjuk lelteni, és kamatoztatni szeretnénk, nem csak egy napra, hétre birtokolni úgy hiszem két feltételnek, kell eleget tennünk.

Először is mindig nyitva tartani az ajtót Jézus számára, vagyis élő hittel ráhagyatkozni, az ő példáját követni. S így már a második feltétel is teljesülhet, vagyis a Jézus által hirdetett felebaráti szeretet megélése és gyakorlása, hogy ez által Istenhez és az emberekhez is közelebb kerülhessünk.

Hamar véget ér az ünnep, s milyen jó lenne, ha nemcsak egy-két napig lakná házunkat a jóság és a szeretet. Milyen jó lenne, ha Jézus nemcsak egy estére jönne el közénk, hanem egész életünkre. S ha már nálunk jár, fogadjuk Őt, ha betér és kopogtat, kövessünk el mindent, hogy velünk maradjon, nálunk maradhasson.

Szász Adrienne

A titkos barát

Az év utolsó hónapjának közeledtével az emberi szívek szép lassan valami különleges átalakuláson mennek keresztül. Ilyenkor valamennyien kicsit jobban megéltünk szeretettel, kicsit jobban képessé válunk odafigyelni embertársainkra, szívesebben mosolygunk rá csak úgy spontán az idegenre, aki szembejön az utcán, nem küldünk szűrös pillantásokat a tömött villamoson a lábunkra lépő felszállóknak, hirtelen valahogy képessé válunk többeket, jobban szeretni. Ilyenkor visszanyerjük elveszített gyermeki énkünknek egy kicsiny darabját, újra beleférünk ebbe az apró lénybe, mint egy már régen kinőtt, félretett és elfeledett ruhába, észre tudjuk venni a szépet, és nem sejteni minduntalan bizalmatlanul hátsó szándékot egy-egy ok nélküli kedves megnyilvánulás mögött.

December hónapja mindannyiunknak egyet jelent a karácsonnyal, a szeretet ünnepével, még ha valamennyien kicsit máshogyan éljük is meg, máshogyan várjuk, máshogyan készülünk rá. A kisgyermekeket az izgalom fűti, hogy elég jól viselkedtek-e és a Jézuska közbenjárásával, kinek eljövételét lelkesen gyakorolt versekkel és dalokkal várják, vajon ott lesz-e a régóta áhított ajándék a karácsonyfa alatt. A háziasszony hosszasan töpreng a tökéletes ünnepi menü összeállításán, a legjobb hozzávalók beszerzésén és elkészítésén, a család férfi tagjai pedig büszkén állítják fel a hosszas válogatás eredményeképp a teraszon várakozó fenyőt az ünnep legszebb díszévé. Mindenki szalad, rohan, szervez, a lélek legbelül mégis valahogy békére talál, mert tudván tudja, hogy örömteli esemény közeleg.

Már pusztán a szó hallatán, hogy karácsony, mindenkinek boldog ragyogás csillan a szemében. Gyermeki izgatottsággal csinosítgatjuk a lakást, készítjük a különleges lakomát, csomagoljuk az ajándékokat, hisz az ünnep

szellemével az év legfontosabb vendége érkezik otthonunkba, akit már előre nagy szeretettel várunk.

Előkerülnek a szekrényben gondos rendben sorakozó pompás terítők, étkészletek, asztaldíszek és egyéb fontos kiegészítők. Ünneplőbe öltöztetjük otthonunkat, tárgyainkat, testünket és lelkünket egyaránt. A varázslat napjai ezek, hiszen ahogy a hóesés, a friss, üde fehér pelyhek tisztává és ragyogóvá változtatják a szürkéséget, úgy öltözik szívünk is hófehérbe, örömbé, szeretetbe. A megállást parancsoló csend, mely kíséretében az égi fehér takaró érkezik, megnyugvást, harmóniát, békességet hoz.

A gyermekkori karácsonyok legtöbbször számunkra egész életünkben lelkünk legszebb emlékeit őrző zugában helyezkednek el, melyeket még évek múlva is szívesen veszünk le a képzeletbeli polcra és nézegetünk hosszasan, nosztalgikus mosollyal az ajkunkon.

A család legkisebb tagjaként karácsony ünnepére készülődve mindig ámulattal figyeltem a nagy sürgést-forgást, a varázst, ahogy otthonunk néhány óra leforgása alatt lakótelepi lakásból kis csodaszállattá változott szüleim, nagyszüleim, testvéreim keze által. Az este elérkeztével magunkat is ünneplőbe öltöztetve léptük át a nagyszoba küszöbét, mikor apám erre, kis ezüst csengettyűjével megadta a jelet, s álltuk körül a színes fényekben ragyogó fát, oly nagy szeretettel és csodálattal tekintve rá, mintha a legszeretettebb teremtmény, a legdrágább kincsünk lenne ezen a világon. S akkor, abban a pillanatban valóban az is volt. Isten, egymás és az egész világ felé forduló szeretetünk jelképe, egy lélegzetvételnél igazi béke, igazi megnyugvás. Odakint már sötét volt, a szobát csak a gyertyák fényei világították be, a csendet csak a csillagszóró sercegése törte meg, melynek végigégetéséig néma csendben állva várakoztuk végig. Jellegzetes szaga keveredett a levegőben a szomszédos étkezőből átszűrődő, készen várakozó, meleg vacsora illataival. A színes masnival átkötött kisebb-nagyobb

dobozok ott sorakoztak a fa tövében, a legnagyobb ajándékot mégis valamilyen módon ezekben a percekben kaptuk, a kezek melegét, a szeretet, az egymásnak létezés ajándékát. Egy ajándékot, amit nem vásároltunk egymásnak, amiért nem kellett sorba állni, amit nem kellett még csak becsomagolni sem. Egy ajándékot, amit nem lehet pénzen megvenni, mégis a legdrágább, felbecsülhetetlen értékű kincs.

A varázslatos pillanat, ahogy érkezett, olyan hirtelen tova is illan, s mintha csak mély álomból ébrednénk, ott állunk ismét otthonunkban, a jól ismert szobában, s fürkesszük immáron érdeklődő izgalommal a dobozokat, találgatjuk, vajon melyik kinek lett szánva. Ilyenkor nincs köztünk öreg és fiatal, ilyenkor mindenki gyermekké változik, és gyermeki lelkesedéssel örül a rá várakozó meglepetésnek.

Létezik egy hagyomány, mely eredetileg az Egyesült Államokból származik. Ott Secret Santa néven ismerik, és a legendák szerint a híres amerikai filantróp, Larry Dean Stewart nevéhez köthető, de számtalan elnevezése létezik Európában is és szerte a világban. Leginkább azonban Dél-Amerika országaiban terjedt el, ahol a helyiek úgy mondják, amigo secreto, vagyis titkos barát. Leginkább nagyobb családokban népszerű, és leginkább ahhoz a szokáshoz hasonlít, ami nálunk a munkahelyeken, iskolákban, vagy egyéb, nagy létszámú közösségekben közkedvelt, mikor egy kalapba, vagy bármi egyéb, e célnak megfelelő alkalmatosságba bedobják valamilyen résztvevő nevét, és mindenki azt a személyt ajándékozza meg, akinek a nevét kihúzza.

Amigo secreto ajándékai a fa alá kerülnek, de csak annak a neve szerepel rajta, akinek szánják, azé nem, akitől kapja. Így nyeri el titkosságát, a titkos barát.

A titkos barát, aki névtelen és nagylelkű. Nem személye a fontos,

nem is az ajándék mibenléte, vagy értéke, amit karácsony napján tőle kapunk. Küldetése az örömszerzés, hogy mosolyt varázsoljunk egymás arcára, hogy feltétlen szeretetet adjunk és kapjunk, hogy érezzük, fontosak vagyunk valakinek.

Mint a legtöbb családban, úgy a mienkben is a karácsonyi menü elengedhetetlen része a krump-lisaláta. A hagyományos recepttől eltérően nálunk a hozzávalók kiegészülnek néhány különleges összetevővel, úgy mint borsó, cse-megeuborka és többféle zöldfűsz-er. Ebben a formában lett ez az étel az évek során az egész család ked-vence, bár arra, hogy eredetileg honnan származik ez az elkészítési mód, már senki nem emlékszik. Az azonban tény, hogy olyan-nyira szeretjük valamen-nyien, hogy már jó előre tudjuk, ez lesz az első a menüsorból, ami egészen biztosan el fog fogyni.

Időnként felmerül és hosszasan el is tűnődünk rajta, olykor még jót neve-tünk is érte saját magun-kon, hogy ha már egyszer ennyire szeretjük, akkor mégis miért csak évente egyetlen egyszer készítjük el? Hiszen megtehetnénk ezt akár minden hónapban, sőt minden héten is. A válasz nagyon egyszerű. Azért, mert átlagos napokon eszünkbe sem jut, mert nem része a megszokott mindennapi rutinnak és hiába nagyon szeretjük, mogor-va hétköznapijainkon bizony még a legjobb dolgokról is hajlamosak vagyunk könnyedén megfeled-kezni. Mint ahogy sokszor nem jut eszünkbe az sem, hogy apró gesz-tusokkal, kis figyelmességekkel, milyen könnyedén tehetnénk szeb-bé saját magunk és mások számára is egy napot, vagy akár csak egy-egy pillanatot. Ami karácsony ide-jén olyan természetes és jól eső érzés, az máskor egyszerűen eszünkbe sem jut.

Sokat gondolkoztam rajta és nehezen tudom szavakba foglalni, hogy mit is jelent nekem a kará-csony ünnepe. Az évnek azon időszakát jelenti, mely alkalmat ad

arra, hogy megköszönjem csalá-domnak és barátaimnak a szere-tetet, törődést, odafigyelést, melyet az egész év folyamán kapok tőlük.

Időt jelent, a megpihenés és fel-töltődés idejét, melyet együtt tölt-hetünk a fenyőillatú, meleg szobá-ban, közös otthonunkban, gyömbéres süteményt sütünk, me-sefilmeket nézünk, társasjátékokat játszunk, szívet melengető törté-neteket olvasunk. Figyeljük a hóesést az ablakon át, nyakig beta-karózva, kezünkben egy bögre jó forró teával, olykor, ha éppen úgy tartja kedvünk, még ki is merész-kedünk egy rövidke sétára a termé-szetbe. Élvezzük a friss hó ropo-gását a talpunk alatt, a csípős,

finom ételeknek, a békés együttlét-nek. Egy esély, egy alkalom, hogy bármilyen volt is az év, jóleső érzésekkel tehessünk pontot a vé-gére, ajándékba kapva a reményt, hogy hamarosan egy új veszi kez-detét.

A karácsonyi amigo secreto évente egyetlen napra érkezik hoz-zánk. Létezik azonban mindannyi-unk életében egy titkos barát, aki az év minden egyes napján velünk van, vigyáz ránk, egyengeti utunkat és dolgozik fáradhatatlanul értünk, boldogulásunkért. Ez a barát pedig Isten, akinek valamennyien fon-tosak vagyunk, aki semmilyen körülmények között sem szűnik meg szeretni minket.

A karácsony szelleme, a megfogalmazhatatlan varázslat, ami az évnek ebben a szakaszában min-denkit kicsit jobb emberré tesz, Isten ajándéka. Pici szelet egy másik világból, egy más dimenzióból, a szeretet hatalma által, melyet adni és kapni egyaránt csoda, mellyel élhetünk, mellyel élnünk kell.

Szöke Lília

mégis jóleső hideget, melytől néhány perc alatt is kipirosodik az orrunk, gyönyörködünk a hótakaró súlya alatt roskadozó fák ágaiban, hogy aztán még nagyobb élvezettel huppanjunk vissza a kellemes me-leg lakásba, a kényelmes fotelba.

A tudatot jelenti, hogy itt va-gyunk egymásnak, hogy számítunk egymásnak. Emlékeket jelent, me-lyeket összegyűjtünk ezeken az alkalmakon, s melyek soha el nem veszhetnek, mert nem fog rajtuk az idő, nem sárgulnak meg, nem kop-nak el, mert erejükkel, a szeretet végtelen erejével, mely által kelet-keztek, örökké ott fognak ragyogni a szívünkben, mint egy soha el nem égő csillagszóró. Egy stabil pontot jelent az évben, amikor tel-jesen bizonyos, hogy nem mond-juk le egyéb elfoglaltságokra hivat-kozva a rég megbeszélt találkozást, amikor egy kicsit kiszállhatunk a teljesítményorientált világ soha meg nem álló körforgásából, amikor egyszerűen csak örül-hetünk az életnek, a hóesésnek, a

Ószabó István:

Karácsony

**Hógomolyagot görgetek,
utat a hóban elöttetek,
gubás betlehemezők.**

Hallom is már. Ezek ők.

Isten regősei.

Három királyok, ti nagyivók.

Tessék. Mit adhatok?

Te szerezsen madárfiók.

Ne maradjon most ő se ki.

Gyertek be mind, angyalok.

Kisjézus, hol vagy nyáron?

Nádasokban bujdokolsz?

Te jársz a hajló lápon?

**Volnék csak ott vízipók,
sás élen másznék fel-le én,
hogy meg ne vágjon.**

De jó, hogy köztünk látunk!

Üdvösségünk. Váltáságunk.

Mondjunk imát.

Isten segítse a Messiást.

Egy régi levél....

Néhány napja került kezembe ez a levél, amit 2007 decemberében a lőrinci gyülekezet újságja, a Napraforgó számára kértem néhai Miklósi-Vári Katinka lelkésznőtől. Karácsony felé közeledve, az ünnepre készülődve újra megérintettek szavai és emlékezete, úgy érzem e levél üzenet mindnyájunkhoz szólhat, ezért kívánom megosztani az UNÉL olvasóival.

Szász Adrienne

Kedves Adri!

Adventi gondolatokat kértél tőlem és én megijedtem és megörvendtem. Megijedtem, mert ebben az időszakban mondott közhelyek sűrűsége riaszt. Örültem, mert nagyon szeretem ezt az ünnepet és jó kimondani, hogy miért.

A közhelyek kártékonyak, mert a valaha tisztán csendű, a bölcsesség szavait használják tartalom nélkül, hitetlenül s ezzel maguk a szavak is megkopnak, inflálódhatnak. Mit tehetünk? Új szavakat kell keresni? Vagy rehabilitálni a megkoptatott szavakat? De hogyan?

Advent minősége azon múlik, hogy hol van a helye életünkben az ünnepnek, s ezen belül sajátunk-e a keresztény hagyomány. Van-e közünk ahhoz, ami a miénk?

Advent tükrözi a karácsonyhoz fűződő viszonyunkat.

A gyerekszoba egyik polcán ott van még mindig az a picurka betlehem, amit a gyerekeim még a debreceni óvodában készítettek: fakéreg istállóban viasz Mária, dióbél-vályúban viasz Jézuska, a háttérben József és két, subás pásztor, s a barlangra inkább emlékeztető fakéregben egy angyal. Emlékszem, erre az angyalra volt a fiam a legbüszkébb. Nem is csoda, még ici-pici szárnyakat is formázott rá viaszból. A viasz és a fakéreg miatt nemcsak a kép erős, illata is van. Kisfiamnak a „mégis-sikerült” angyalszárnyától felvillant valami a szemében. Olyan különös csillogás, féltés, gondoskodás, öröm, büszkeség. Ünnep. Valamit megértett az angyalokról, amit én már nem, de elfogadom tőle és jól esik engedni, hogy ez a kis fény bennem is megszüljön az ünnepet.

A betlehemesen a figurák állandóak. A karácsonyi történet szereplői minden évben ugyanazok.

Amit ünnepelünk, kétezer éve megtörtént. Karácsony és advent hívószavai is ugyanazok: család, gyermek, béke, megajándékozottság, vezető csillag, szeretet...

Csak az évek másak, s mi magunk is változunk.

Bármelyik hívó szó képes hordozni az ünnepet, de bármelyik válhat csalássá is.

„Rajtunk múlik”... szoktuk mondani, de sokszor elfelejtjük hozzá tenni, rajtunk múlik, de nem egyszerűen az akarásunkon, nem is csak a megtett lépéseken...

Sejtem, hogy szent pillanatok, csak úgy megérkeznek. Ha van hova.

Angelus Silesius, német misztikus költő így ír: „Kik látták az Urat elsőnek? Pásztorok. / Miért mondd, hogy a Nagy kicsinnyé nem lehet, / S a porszem képtelen felfogni az eget / Bizony a szíved is kicsi jászol, ha lenne, / Újra jönne az Úr s gyermekként megszületne. / Ha Krisztus százszor is születne Betlehemben, / Elvesznél, hogy ha nem jönne el a szívedben.”

Amikor a pásztoroknak az angyal hírül adja a Megváltó születését, azt is elmondja, hogyan találhatnak rá. Hogy mi a JEL: „a jel pedig ez lesz számotokra: találtok egy kisgyermeket, aki bepólyálva fekszik a jászolban”.

Micsoda kontraszt! A világ megváltásának kezdőpontja: egy lakott területen kívüli, elesettséget és kitaszítottságot sugalló istálló. Az istállóra nem épp karácsonyi illatok jellemzőek. Szüléshez és születéshez, a felemelő pillanathoz, fájdalomkon, kínokon, véren és magzat-szurkon keresztül vezet az út. Az evangélium: az örömhír világra jöttének helyszíne nem épp egy szentély... legalább is legtöbbünknek a szentélyről más jut az eszébe.

Ebbe a nagyon nem felemelő, de nagyon emberi helyzetbe és környezetbe megérkezik a Szent élménye. A mindig jelenlévő Isten áthatja a jelenlévőket, a jászolt, a kellékeket.

Mert semmi sem szent, nincs semmi, amire rámondhatnánk, hogy ez a szent, mert semmi sem birtokolja a szentet. De a szent megérkezhet az istállóba, a jászolba. Mert minden, minden e teremtet világban megtelhet a szentséggel.

Ahogy írom e levelet, kint havazik és a gyerekek emlegetni kezdik a tavalyi karácsonyvárást. Pedig akkor nem is volt hó. De visszatér az, amit valaha megtapasztaltunk, megértettünk és tovább visz bennünket.

Most, hogy Neked írok és hazagondolok, megfogant bennem a vágy, amely az adventi várakozással kiteljesedhet... újraszülethet bennem... akit magamban kell felvennem: Jézus.

Boldog adventet és karácsonykor teljességet, szép ünnepet!

Szeretettel ölel: Katinka. Mettmenstetten, 2007.

Az ünnepet, a szent érkezését nem lehet erőltetni, megszervezni.

Hogyan ünnepelünk karácsonykor?

Jakab Sándor (Sanyi bácsi) a kocsordi egyházközség gondnoka, ugyanakkor Végh Mihály tiszteletes úr idejében is viselte ezt a hivatalt 22 éven keresztül. A feleség, Jolika néni református vallású, de gyakori vendége az unitárius istentiszteleteknek. Két unitárius fiú van, a fiú unokák szintén unitáriusok. A két kislány unoka is szívesen kíséri el a nagyszülőket templomba. Számukra fontos, hogy együtt legyen a család és együtt látogassák az istentiszteleteket.

Mikor kezdődik, és hogyan zajlik az ünnepre készülődés?

A készülődés adventtel kezdődik. Takarítás, díszítés. Szenteste terítve az asztal, mire templomból visszatérünk, minden készen legyen. Ha többen vagyunk, a fiatalokhoz megyünk át a szomszédba, ott több a hely. Minden karácsonyeste az egész család együtt van. Sok finom étel előkészítve: halászlé, sült hal, töltött káposzta, hidegtál, oldalas, májas, bejgli, mézeskalács, gyümölcs. Egy nagy almát szétvágunk és mindnyájan eszünk belőle az összetartozás jelképeként.

Mindkét helyen részt veszünk az istentiszteleten, örvendünk az unokák szerepléseinek, itthon pedig a két gyermek, két meny, négy unoka és a nászék is együtt ünnepelnek, összesen úgy 12 fő.

Hogyan telik a karácsony?

Átadjuk az ajándékokat, előtte dugdossuk, vadásszuk, hogy legyen meglepetés. Karácsonykor sorba megyünk a gyerekekhez, előbb Sándor, majd Gábor családjánál ebédelünk. Harmadnap, Éva nap megünneplése a nászasszonynál. Tehát végig együtt a család, csak egymás háztartásában. Kikapcsolódás és egyben a gondok megbeszélése is. Újévkor pedig a Fruzsina unokánk névnapját ünnepeljük együtt a nagycsaláddal.

Milyen karácsonyi emlékeket őriznek gyermekkorukból?

Mi (Jolika néniék) nyolcan voltunk testvérek, négy fiú, négy lány, ebből négyen élnek ma is. Akkor még nem vásároltuk a fenyőfát, hanem gyalog megjárta édesapa az erdőt. Anyuka főzte a szaloncukrot és színes papírba csomagoltuk. Egyszer megkívántam a karácsonyt, mert nem volt szabad legalább újévig a fán levő cukorhoz hozzámatatni. Elkezdtem, hogy megkívántam a karácsonyt, de akkor sem volt szabad levenni.

Jolika néni (jobbról) Bodnár Kristóf nagymamájával

Január hetedikén vetköztettük le a fát. Mikor már le kellett szedni, nem volt mit osztani a gyerekeknek, pedig feldíszítéskor még tele volt „bearanyozott” dióval, szegfűszeggel kidíszített almával, aszalt szőlővel.

Akkor még tudtunk örülni, most annyi a reklám, hogy karácsonyig megunja az ember. Akkor nem volt minden nap hús az asztalon, ezért volt miért várni a karácsonyt. Ennyi gyerekkel nagy karácsonyok voltak, a szomszédok köszöntötték egymást, gyakrabban meglátogatták egymást a rokonok. Örvendtek egymásnak az emberek, kis ajándékokkal kedveskedtek.

Mit jelent a karácsony?

A szeretet ünnepe. Jézus megszületett, a Megváltó. Az összetartozás, a család ünnepe. A legnagyobb ünnepünk.

Mennyire jellemző Jolika néniére a karácsonyi sütés – főzés, mi számít hagyományos karácsonyi ételnek? Van-e valami különleges étel/ital, ami idén az asztalra kerül?

A hagyományos menü mellé citromtorta készül, házi bor lesz az asztalon.

Hogyan zajlott a karácsony gyermekkorukban?

Nagyon készültünk rá, kemencében sültött anyuka kalácsot. Ketten díszítették fel a fenyőfát. 24-én reggel már állt a fa. Piros csizma, fehér angyalka, kézműves volt minden dísz a fán. Anyuka főzött, mosott, csak erre volt ideje. Disznóhúsleves, töltött káposzta, kalács, sült hús, mákos meg diós bejgli, friss kenyér, akkor jobban örvendtek az emberek.

Melyik a legkülönlegesebb karácsonyi emlékek?

Mindenik nagyon különleges. Talán nem is lehet választani. A lényeg a békesség. A gyerekek olyankor éjfélig is eljátszottak, a felnőttek pedig segítettek nekik, velük játszottak.

Karácsony előtt mindig volt disznóölés, karácsony este kezdték meg a füstölt disznósajtot és sült hurka volt, igazi, dörzsölt vastagbélben, felpiritva, fodrosan.

Eddig minden évben felöltöztem Mikulásnak. Egy évben Tata volt a Mikulás, de csak dűnyögni, mert. Senkinek nem tűnt fel, hogy ő az, mert azt mondta, hogy templomba megy, nem ismerte fel egy gyermek sem. Örvendünk a gyermekek örömeinek.

Mit jelent önöknek leginkább a karácsony?

Az együttlétet a családdal, egy nap igazi békességet, együttlétet a szeretetben. Jól kibeszélgetni magukat, együtt felidézni a régi emlékeket.

Dr. Balogh Márton és Zöld-Balogh Ágnes hosszú ideje tagjai pestszentlőrinci gyülekezetünknek. Marci szüleit a gyülekezet alapítói között tartjuk számon, mindketten presbiterek, édesanyja pedig évtizedekig az egyházközség pénztárnoka volt. Ági felnőtt korában talált az

Unitárius Egyházra. Márton a biológiai tudomány kandidátusa, Ági mikrobiológus. 1989 óta foglalkoznak természetgyógyászattal. Életcéljuk a „segíteni – tanítani – gyógyítani” hármasságát mi is megtapasztalhatjuk hétről hétre, hiszen szavaikból, mozdulataikból árad a harmónia, és az erő.

Dr. Balogh Márton és Zöld-Balogh Ágnes

Ma Advent első vasárnapja van. Az egyházi esztendő egy különleges időszaka vette kezdetét. Kicsiny templomunkban már ég a várakozást jelentő első gyertya. Nálatok, otthon mikor kezdődik az ünnepre készülődés?

Advent első vasárnapján, ebéd után gyertyagyújtással, gitározással, énekléssel. Szép, régi, magyar adventi, karácsonyi és egyházi énekeket éneklünk. Megbeszéljük, s elgondolkodunk azon, hogy hogyan leszünk még figyelmeesebbek, szeretőbb szívűek, s hogy tudunk még jobban segíteni egymáson, a családon belül és más embereknek is. Aztán csak ülünk a csendben jó néhány percen át megnyugodva, szeretetben, reményteli, boldog várakozásban.

A világító gyertyák számának növekedése szimbolizálja a növekvő fényt, amelyet Isten Jézusban a várakozónak ad karácsonykor. Mi jelenti számotokra leginkább a karácsonyt?

A kereszténységből a szeretet, az ősi hagyományból a fény növekedésének ünnepe, mely legyőzi a sötétséget – jelentősek számunkra. Hiszen a téli napforduló szinte minden civilizáció és vallás számára jelentős esemény. Illetve az egymás iránti figyelem, a szeretetteljes gondoskodás, az otthon melege. Együtt vagyunk, szeretetben vagyunk, hiába tombol a sötét-

ség, a tél; az éjszakák egyre rövidek és a fény napról-napra egyre hosszabban örvendeztet meg bennünket lélekemelő melegével.

Hogyan telik nálatok a karácsony?

Sötétédeskor feldíszítjuk közösen a fát. Elkészítjük a finom ünnepi vacsorát. Ez főleg ízletes vegetáriánus ételekből áll; sült és párolt zöldségekből, színes rizsekből, vadgombákból, amelyek saját gyűjtésűek és szárításúak, valamint színes, ízletes, nyers salátákból. Mákos, diós süteményeink tehéntej és gabonamentesek, akácméz-zel ízesített felséges fogások.

A Szent Estét kettesben töltjük elmélkedve, áhítattal imádkozva, a magunk, családunk, országunk, földünk és a kozmosz harmóniájának és bőségének megvalósulásáért. Ezután énekelünk gitárkísérettel, majd vidám társasjáték következik.

Karácsony első, második és harmadik napján gyermekeinkkel és unokáinkkal egymást látogatjuk, együtt vagyunk. Karácsony első napján megyünk a pestszentlőrinci gyülekezetbe istentiszteletre és úrvacsorát venni. Ha a vidéki házunkban töltjük a szeretet ünnepét, akkor zord idő esetén ott imádkozunk és énekelünk kettesben. Ha tavaszi az időjárás, mint pl. tavaly, akkor az őrségi erdőben, Isten élő templomában adunk hálát az Istennek életünkért és minden gazdag áldásért.

A meghittség, az egymásra figyelés, az imában való elcsendesülés, ahogyan az a szavaitokból is kitűnik nagyon fontos mindketőtök számára. Ennek gyökereit a családból hozzuk magunkkal. Ti milyen karácsonyokra emlékeztek gyermekkorotokból?

Gyermekkorom igen régen volt, de felejtethetetlen élmény, hogy milyen mély, vallásos áhítattal vártuk a Jézuskát. Emellett azért arra is nagyon kíváncsiak voltunk, hogy milyen ajándékot fog hozni. A felnőttek is mindig ezt kérdezték.

Engem a szüleim nem neveltek vallásosan. – veszi át a szót Ági. A Karácsonyt emlékeimben a finom bejgli és más sütemények, a csilagszórók és gyertyák varázslatos

illatának keveréke, a sok-sok ajándék izgatott kicsomagolásának sejtelmes emlék-nesze jelenti. Én előbb találkoztam lélekben Istennel, mint a vallással, s csak felnőtt koromban lettem unitáriussá. Azóta énekléssel, zenéléssel, zenehallgatással, imádkozással tesszük teljesebbé ünnepi áhítatunkat.

A chilei származású, nemzetközi hírű szoprán, Maria Teresa Uribe szülővárosában, Santiagóban kezdte, majd az Egyesült Államokban folytatta tanulmányait. 1972-ben ösztöndíjasként került a budapesti Zeneakadémiára. 1978-ban szerződött a Magyar Állami Operaházba, amelynek 25 évig volt vezető művésze, emellett rendszeresen vendég szerepelt Németországban, Svájcban, Ausztriában, Olaszországban és Spanyolországban. 1991 óta foglalkozik intenzívebben énektanítással. Munkásságáért Bartók-Pásztory díjjal és Artisjus-díjjal tüntették ki. Maria Teresa Uribe és tanítványai 2010 óta gyakori vendégek a Budapesti Unitárius Egyházközségben: számos emlékeztető koncertet adtak a templomban és a gyülekezeti teremben.

Maria Teresa Uribe

Mikor kezdődik, és hogyan zajlik az ünnepre készülődés?

Ezt a tanévet Kolumbiában töltöttem, s azt tapasztalom, hogy itt már november elején elkezdődött az utcák díszítése és a karácsonyi vásárok forgataga. Úgy látom, ezekben a hetekben sokan próbálják elfelejteni, hogy milyen nyomorúságos helyzetben élnek.

Hogyan telik nálatok a karácsony?

Negyvenkét év után ez lesz az első karácsony, amit otthon, Chilében töltök családtagjaimmal, rokonaimmal. Ilyenkor Chilében nyár van, de ugyanúgy felállítjuk a karácsonyfát, mint Európában. Nagy családi vacsora is lesz – nem sokban különbözik a santiagói karácsony a budapestitől.

Milyen karácsonyi emlékeket őrzöl gyermekkorodból?

Emlékszem, hogy édesapám – aki pilóta volt a hadseregben – egy alkalommal csak december 24-én délután ért haza, viszont rengeteg játékot hozott magával. Én ekkor nyolcéves voltam, és már nem hittem, hogy angyalok hozzák az ajándékokat. Mégis nagyon örültem annak az óriási tangóharmonikának, amit kaptam, s amin aztán éveken keresztül játszottam.

Mit jelent a karácsony?

A Fény fiának születése és a szeretet ünnepe.

Mennyire jellemző rád a karácsonyi sütés-főzés, mi számít neked hagyományos karácsonyi ételnek?

Nekem ilyenkor az a legfontosabb, hogy visszaidézzem gyermekkorom ízeit. Ezek az ízek egy kicsit visszahozzák azt a régi dél-amerikai életet, ami már örökre eltűnt. Ha tehetem, akkor disznóhúst sütök, ami karamellel van körbe locsolva, s hozzá almapürét, sült krumplit és valamilyen különleges bort kínálok.

Melyik a legkülönlegesebb karácsonyi emlék?

1972 karácsonya, amikor először voltam távol az otthonomtól. A férjemmel és négy másik chilei fiatallal ünnepeltünk együtt,

akik ugyancsak Budapestre jöttek tanulni. Magányosak és szomorúak voltunk, honvágygal küzdötünk, de úgy éreztem, hogy – mint az egyetlen nő a társaságban – nekem kell felvidítanom a többieket, és ez végül sikerült is.

Mi jelent számodra leginkább a karácsonyt?

Mivel elég misztikus, spirituális vagyok, nekem a befelé fordulást jelenti – és semmiképpen sem a vásárlást, az ajándékozást. A befelé fordulás nálam rendszerint a zenén keresztül történik, s nem csak azért, mert ez a hivatásom. A zene a legjobb ima. Ha lenne egy varázspálcám, szeretném vele megváltoztatni az emberek szívét, hogy lássák: mennyire szerencsések azok, akiknek van kit szeretni, van kiért aggódni. Karácsonykor még többet gondolok azokra a gyerekekre, akik súlyos nyomorban, kenyér és szeretet nélkül élnek. Ha tudnék varázsolni egy igazgóságból világot, az lenne számomra a legnagyobb ajándék, s utána már nyugodtan tudnék visszatérni a Teremtőhöz.

Bodnár Kristóf 18 éves, a kocsordi egyházközségben zenei tudásával segíti az istentiszteleteket, vagyis kántorizál. Egy bátyja van, aki orvosnak tanul Debrecenben. Szülei, nagyszülei Kárpátaljáról származnak.

Mikor kezdődik, és hogyan zajlik nálatok az ünnepre készülődés?

Gyertyagyújtás van adventkor, minden vasárnap. Ajándékvásárlás, sütés-főzés.

Milyen karácsonyi emlékeket őrzöl gyermekkorodból?

Eddig simán zajlottak a karácsonyok, csendes, megszokott ünneplés. Voltam betlehemezni a templomban és időnként zenéltem a templomi ünnepségeken.

Mit jelent a karácsony?

Jézus születése. Betlehemjárás. Együtt ünnepel a család.

Milyen ételek vannak az asztalon karácsonykor?

Megszokott a franciasaláta, hideg saláta, rántott hús, apa töltött halat készít, a lefagyasztott nyári fogásból. Töltött káposzta. Bejgli. Mindig finom, új sütitet próbálnak ki a család nőtagjai. A nagymám specialitása a vasárnapi krém. Én is szeretek muffinokat sütni, főleg szilveszterre, a csokis a kedvencem.

Hogyan zajlott a karácsony gyermekkorodban?

Vártuk a Jézuskát, a testvéremmel levelet irtunk, hogy mit hozzon. Szenteste mindig elmentünk templomba. A vacsora, ajándék-bontogatás következett utána.

Melyik a legkülönlegesebb karácsonyi emlék?

Amikor szenteste a telefonon lógtunk, mert a bátyám Londonban dolgozott és így tudtunk együtt ünnepelni. De attól még együtt volt a család, mindenki megnézte, mit kapott ajándékba. Ezúton kívánok mindenkinek áldott karácsonyi ünnepeket!

(Készítették: Bartha Mária Zsuzsanna, Szász Adrienne, Retkes Attila)

Karácsonyra készülve

Karácsony közeleg, Krisztus születésnapja, s az adventi várakozásban ünneplőbe öltöztetjük nemcsak otthonunkat, hanem a szívünket is, hogy képes legyen befogadni a csodát, a gyermek eljövetelet. Ünnepvárásunk, készülődésünk fontos része, hogy szeretteinknek ajándékot készítünk. Talán a legszebb és legizgalmasabb pillanatok, amikor magunk elé idézzük a megajándékozott mosolygós, meglepett arcát, szere-

tettől sugárzó szemét, azt a csillogást, amit a lelkének kinyitása, kiáradása sugároz majd felénk, és ami válasz a mi lelkünk kinyitására, énünk egy darabjának a felkínálására. Mert nem más az ajándékozás, mint felajánlani énünk egy részét. Az ajándékozás gyönyörűsége, hogy azt adjuk, ami a másiknak öröm, és ez az öröm visszasugárzik ránk. Ezért is nehéz feladat, izgalmas vállalkozás jó ajándékot készíteni. Nagy feladat azért is, mert a csábító média hírek, a vásárlásra buzdítás, a cuccipar szószólóinak szerzésre biztatása könnyen elterelhet. A százfelől felénk áramló, slágerré silányosított karácsonyi dalok harsogásában művészet

megteremteni az ünnep bensőséges csend-jét, békéjét, várakozással teli izgalmát. Bátorság kell pisztrángként szembe úszni az árral, és ébren tartani a belső hangot, hogy a legtöbb, amit egymásnak ajándékozhatunk az egymásra figyelés, az értő jelenlét a szereteteink életében. Tán soha nem volt olyan nehéz, mint ma, a fiatal szülőknek érzelmileg gazdag, mélyen átélt ünneppé varázsolni a karácsonyt. Miért is? Mert kinek, ha nem a gyermekünknek akarjuk a legszebbet, legjobbat, legtöbbet. Ez az a vágyunk, ami igen könnyen meglovagolhatóvá válik a reklámpar, a kereskedelem számára, és óriási önuralom kell ahhoz, hogy ne lépjük át saját anyagi kereteinket, és ne a média által sugallt módon legyünk jó (=vásárló) szülők.

Az ünnepre készülődés közben, advent idején gyakran eszünkbe jutnak gyermekkori karácsonyaink, az illatok, a fények, a nagycsalád az asztal körül, imádkozva, énekelve, beszélgetve, az ünnepi várakozás borzongása. Milyen érdekes, hogy a legritkábban jutnak eszünkbe azok a tárgyak, amelyeket ekkor kaptunk, de a várakozás izgalma, az ünnep titokzatossága mai napig felidézhető az emlékeink közül. Ezt leginkább az tudta számunkra megteremteni, hogy az ünnepvárásnak rítusa volt, ami sokban hasonlított a legtöbb családban, és mégis minden család számára volt egy saját arca is. Ez a saját arca, amit családi hagyományként tartunk számon, és ami az együvé tartozásunkat jelenti.

Arra tanítani a gyermeket, hogy átélje az ünnepre készülődés szokásait a családban, egyik legfontosabb érzésének, a közösséghez tartozás érzésének a kialakításában játszik fontos szerepet. Aki a családjához való tartozást mélyen és sokrétűen éli meg és tanulja meg gyermekkorában, az lesz képes ugyanilyen mélyen és cselekvően megélni a gyülekezethez és a nemzethez tartozást. Azzal hogy megtanítjuk ajándékozni, arra tanítjuk, hogy figyeljen a körülötte élők érzéseire. Természetesen ez csak akkor alakul így, hogy ha a gyermek számára az ajándékozás nem egyenértékű a vásárlással, hanem egy izgalommal teli cselekvő készülődés.

Gyermekkoromban karácsonykor Kolozsváron, nagymamámnál gyűlt össze a nagy család. Mindenkinél jutott valami apró ajándék a karácsonyfa alá, de ami ennél is izgalmasabb volt, hogy minden ajándék-

hoz az ajándékozó kis versikét faragott, amiben kifejezte érzéseit, szándékát. Gondolnivaló, milyen tipródás volt egy nyolc-tíz éves gyermeknek, hogy valami érthető füzfarímet kicsiholdjon magából, ami az ajándékról szól, amit ő készített, de annál szívmengetőbb emlék mai napig, hogy a felnőttek komoly arccal felolvasták az alkotásainkat és hát persze dicsértek, biztattak. Ez évekig így ment, amíg volt kinél összegyűlni, s néha még nyár közepén is idéztünk egy-egy érdekesre sikerült szófordulatot az ajánló versikékből.

Gyakran halljuk manapság: kevés a pénzünk, csak a gyermekek kapnak nálunk ajándékot. Megtanulhat-e az a gyermek örömet szerezni, akinek természetes, hogy a fa alatt a szülei, nagyszülei számára nincs meglepetés? Gazdagodik-e lélekben az a gyermek, aki nem élheti át a készülődés, kölcsönös örömszerzés örömét? Így is gondban vagyunk sokan, amikor azt halljuk fiataljainktól, gyermekeinktől hogy most az önmegvalósítás korszakát éljük, ahol egyetlen cél saját karrierünk, boldogulásunk megvalósítása, bármi áron. Azzal a döntéssel, hogy inkább a gyermeknek legyen nagyobb az ajándéka, mi felnőttek beérjük az ő örömeivel, pont ezen a rosszul felfogott önmegvalósítás útján indítjuk el, amelyen az önzővé válással magányossá is válik, s igen hamar kimerülnek érzelmi erőforrásai.

Advent van, a Jézus-várás ideje. Ideje a felkészülésnek, a befele fordulásnak, elcsendesedésnek, reménykedésnek. Kint zibong a világ, egész évben nem volt ekkora tömeg az utcán, ennyi vásárló a boltokban, ennyi rohanni- és elintéznivalónk... Álljunk meg egy percre és vegyük számba, hogy a legdrágább ajándék, amivel a kisdéd érkezését várjuk, ott van a szívünkben, az otthonunkban, szűkebb és tágabb értelemben vett hazánkban, nem kell az ajtón sem kimenni érte.

Miklós-Dienes Lídia

„Van az ajándék... Mindegy, hogy mi. Nem számít, hogy nagy vagy kicsi, drága vagy olcsó. Az ajándék valódi értékét nem ez határozza meg. Bármilyen válhat ajándékká. Egy mosoly, egy símogatás, egy ölelés is. De lehet az egy könyv, amiről tudod, hogy a másinak fontos, és egy könyvjelző, amiről ő is tudja, hogy számodra mennyit jelent. A lényeg, hogy szíved minden melegével adod neki. Így a könyv minden oldala rólad fog szólni, a könyvjelző pedig nem csupán a lapok múlását jelzi, hanem téged idéz. Hiszen valójában nem könyvet, nem könyvjelzőt adsz, hanem a szívedet. És ennél többet nem adhatsz, mert a szíved te magad vagy.”

(Csitáry-Hock Tamás)

Téglagyáros az unitarizmus szolgálatában

Kovács József és a hódmezővásárhelyi egyházközség első évtizedei (1879-1928)

Pontosan háromszáz évvel egyházalapító püspökünk, Dávid Ferenc halála után, 1879 tavaszán Hódmezővásárhelyen újjáéledt az unitárius eszmerendszer. A megszülető egyházközség első évtizedeit meghatározta Kovács József téglagyárosnak, a magyarországi unitáriusok nagylelkű támogatójának szerteágazó tevékenysége. Írásunk Kovács József munkásságát, valamint a Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség első fél évszázadát mutatja be.

1879 elején az Erdélyből nem sokkal korábban áttelepült, aranyoszeki születésű, unitárius vallású polgári iskolai tanár, Nagy Tamás bibliakört szervezett Hódmezővásárhelyen, amelyet első sorban református és evangélikus vallású, de az unitarizmus egyszerű, dogmamentes hitelveivel rokonszenvező iparosok és tisztviselők látogattak. Közülük tizennégyen 1879 április 14-én elhagyták az evangélikus egyházat, és hivatalosan a Kolozsvári Unitárius Egyházközséghez csatlakoztak. Az unitarizmus rokonszenvező érdeklődők száma néhány hét alatt annyira gyarapodott, hogy – tucatsnyi református lélek csatlakozása után – 1879. május 22-én megalapították a Hódmezővásárhelyi Unitárius Leányegyházközséget. Az alapító okiratban úgy fogalmaztak, hogy az új leányegyházközséget „teljes bizalommal és nagy reménységgel a Jézus Krisztus tanításának egyenes értelmezéséből megismert egyedülvaló egy Isten dicsőségére” hozzák létre.

Az első évek küzdelmei (1880–1884)

A dávidferenci radikális reformáció hitelveit nyíltan felvállaló egyházközségi elnökséget és keblitanácsot – Benczur István tímárt, Figura Dániel, Horémusz András és Megyelka Lajos csizmadiát, Hermann Béla városi hivatalnokot, Megyelka József szabót, id. Szametz András szücsmestert és

ifj. Szametz András bírósági végrehajtót – katolikus és református részről is számos bírálattal, méltatlan támadással érte. Leggyakrabban azzal vádolták őket, hogy az egyházi adófizetést akarták elkerülni, amikor a református és evangélikus felekezetet elhagyva a városban korábban ismeretlen unitáriusokhoz „menekültek”. Ágoston Józsefnek az egyházközség első ötven évét áttekintő írása szerint ez azért sem lehetett igaz, mert „az első unitáriusok (...) önként ajánlottak fel évenként fizetendő oly összegeket, melyek bizony sokszor anyagi helyzetüket kimerítéssel fenyegették. (...) Voltak olyanok is, tehetősök, akik előző adójuk négy-ötszörösét ajánlották meg. (...) Különben is nagy püspökünk, Ferencz József szigorúan megtiltotta, hogy olyan egyént vegyünk fel az egyházba, aki nem akart adót fizetni elhagyott egyházában. Ezt a tilalmat a vezetők nem lépték át soha.” 1880-ban a Benczur, Megyelka, Figura és Szametz család 800 forintot adott kölcsön az egyházközségnek, amelyből – unitárius temetőért céljára – megvásároltak egy 1100 négyszögletes telket.

Az első nyilvános unitárius istentiszteletet 1880. május 17-én Nagy Lajos kolozsvári esperes tartotta – jelentős számú érdeklődő előtt, a helyi állami polgári iskola nagytermében, amit Takó Ferenc igazgató bocsátott a leányegyházközség rendelkezésére. Ágoston József szerint az első unitárius istentisztelet híre „a városban futótűzként terjedt el.

Mindenki jelen akart lenni ezen, az érdeklődők száma óriási volt (...) Imponáló egyszerűsége, lélekemelő, komoly vallásos szertartása annyira lenyűgözte, és az unitárius hitvallás világos, érthető tanítása annyira szíven fogta a hallgatóságot, hogy pár hónapra rá a belépettek száma megkétszereződött.” 1882-ben a leányegyházközséget – Kolozsvár helyett – a Budapesti Unitárius Egyházközséghez csatolták, s így Derzsi Károly fővárosi lelkész gondozásába került, aki átlagosan kéthavonta egyszer tartott istentiszteletet Hódmezővásárhelyen. 1883 karácsonyán a hódmezővásárhelyi unitáriusok száma már 168 fő volt. Talán a gyülekezet gyarapodásával, tekintélyének növekedésével, s az ebből eredő féltékenységgel magyarázható, hogy 1883-ban református presbiterek a hódmezővásárhelyi törvényhatóságnál megtámadták Derzsi Károlyt. Azt állították, hogy a városban rendszeresen prédikáló unitárius lelkész „izgat és lázít”, s ezért a rendőrség fellépését követelték. Nagy Sándor városi főkapitány válasza így hangzott: „Tudom kötelességemet, de amit az unitárius lelkész végez, nem izgatás, hanem a gondolat és a meggyőzés szabadsága, amit tiszteletben kell tartanom.”

1884 januárjában Derzsi Károly hivatalosan kérelmezte a hódmezővásárhelyi törvényhatóságnál, hogy a helyi felső leányiskola nagytermében havonta tarthassanak unitárius istentiszteleteket. A kérést 1884. január 22-én, a törvényhatóság közgyűlésének ülésén zajos és személyeskedő vita követte. A Vásárhely és Vidéke című társadalmi és szépirodalmi hetilap tudósítása szerint „a kérvény felolvasását mély csend követte.

Vége a főispán úr felhívása után szót emelt Kovács József képviselő úr, s ajánlta, hogy miután az unitárius istentisztelet vasárnapon tartatik, s az iskolai tanítást egyáltalán nem akadályozza; továbbá mert az unitárius vallás elveit tisztáknak, a józan ésszel megegyezőeknek tartja, kéri, hogy e kérelem egyhangú hozzájárulással, minden további vita nélkül adassék meg. (...) Szót emel Draskóczy Lajos evang. lelkész úr, s a kérvényt mereven visszautasítja, mondván, hogy itt Vásárhelyen nem beköltözött unitáriusok alkottak unitárius egyházat, hanem a többi egyházakból kilépett emberek. (...) Elcsábítgatásokkal hódítják a maguk vallására a többi felekezetek tagjait (...) Draskóczy felszólalását tovább folytatja Karancsy ref. lelkész úr, s a legnagyobb türelmetlenséggel beszél az unitáriusok ellen, mint akik csak az egyházi adók elől menekülve lesznek unitáriusok. (...) Az isteni tiszteletek alkalmával félkalmár emberek lopózhatnak be az iskolai terembe, s ellopják a felső leányiskola taneszközeit. Ezért kéri, hogy tagadtassék meg a kérelem.” Az órákig tartó hangos vitát – amelyben a helyi képviselők többsége az unitáriusok mellé állt, de a református és evangélikus lelkészt sem akarták megsérteni – végül a főispán zárta le, aki úgy döntött: a kérdést a közgyűlés helyett a községi iskolaszék hatáskörébe utalja.

Draskóczy Lajos evangélikus és Karancsy Dániel református lelkész nyíltan ellenséges magatartása a városban mind erősebb szimpátiát ébresztett a hódmezővásárhelyi unitárius gyülekezet iránt. „Pirulva gondolunk rá, hogy Krisztus születése után a 19-ik században, az emberi felvilágosodottság korában, két pap, kik Krisztus tanítása szerint az evangéliumi szeretetnek kellene, hogy apostolai legyenek, ez a két pap a legvastagabb türelmetlenséget hirdette törvényhatóságunk zöld asztala mellett” – írta a Vásárhely és Vidéke. A Szegedi Híradó című politikai napilap riportja felvetette: „Mi indította a két lelkész bizottsági tagot az ellenzékeskedésre? Mint az egyik

elszólta magát, nem egyéb, mint az, hogy a híveket az ő nyájukból szedik. Lelkészről ez nem indok, egyszerű embertől talán igen. Amaz győzzön vallásos elveivel; akinél pedig ez nem fog, annak nálánál erősebb hite neki az Úr védbástyája, s kár a szószaporításért. Én úgy látom, hogy Magyarországon az unitarizmus Vásárhelyről fog kiindulni.”

A hódmezővásárhelyi ügygel a Keresztény Magvető című, Kolozsvárott szerkesztett unitárius teológiai folyóirat is foglalkozott. Ez azért szokatlan, mert az 1861-ben alapított, tudományos és ismeretterjesztő lap a legritkább esetben tárgyalt egyes egyházközsegekhez kapcsolódó „aktuálpolitikai” kérdéseket. A Keresztény Magvető terjedelmes írása szerint „a protestantizmusnak egyik dicsekedése volt mindig a lelkiismeret szabadsága (...) Úgy látszik azonban, hogy a protestánsok között is sokan vannak, akik a lelkiismeret szabadságának is csak annyiban tulajdonítanak jelentőséget, amennyiben az – a közmondás szerint – a vizet az ő malmukra hajtja. (...) Hiszen így legjobb lenne eltöröltetni az országos törvényt, mely a vallásváltoztatásokat megengedi és szabályozza. (...) Csakhogy az ilyen okoskodás egy kissé furcsán hangzik éppen egy protestáns lelkész szájából. Mert hát a protestáns egyházak nem a katolikus egyházból váltak-e ki? Luther nem a legyezeklőbb szerzetes volt-e? Zwingli és Kálvin tán valamely más világrésztől szállították ide híveiket? Ugyan ne vágjuk le a fát így magunk alatt. Ne rúgjuk ki saját lábainkkal a protestantizmus létjogát magunk alól.”

Lassú fejlődés (1884–1905)

A hódmezővásárhelyi unitáriusokat nem nyugtatta meg a törvényhatósági közgyűlés halasztó hatályú döntése. Attól tartottak, hogy a református kötődésű községi iskolaszék számukra kedvezőtlen döntést hoz, ezért 1884 augusztusában, közadakozásból telket vásároltak, s azon néhány hét alatt felépítettek egy kisebb imaházat. Ettől kezdve már hetente tartottak

istentiszteleteket, amelyeken a Budapestről beszolgáló Derzsi Károlyt többnyire Nagy Bálint helyi iskolaigazgató, református segédlelkész helyettesítette. Ágoston József szerint „Nagy Bálint szenvedett a legtöbbet a kis gyülekezet ügyeiért, mert (...) miatta megfosztották papi jellegétől. Rokonszenvből, keresztényi szeretetből az árva nyájnak pásztorává szegődött. Temetett, keresztelt, prédikált még a szabad ég alatt is. (...) Pakson halt meg szegényen, elhagyatottan, mindenki által elfelejtve, csupán a hódmezővásárhelyi unitáriusok lelkében él még ma is emlékezete.” 1886-ban elfoglalta helyét az első állandó hódmezővásárhelyi segédlelkész: Ajtay János, aki később évtizedeken át Homoródalmáson szolgált. 1890 és 1905 között a kolozsvári egyházi központ nem tudott állandó lelkészt Hódmezővásárhelyre rendelni, így beszolgálóként tapasztalt erdélyi lelkészek, illetve fiatal teológiai hallgatók vettek részt a gyülekezet életében. Közülük Ádámosy Gábor később huszonhat éven keresztül szolgált a Kövendi Unitárius Egyházközségben; Gálffy Zsigmond a lelkészi pálya mellett klasszika-filológusként, műfordítóként, a Kolozsvári Unitárius Kollégium görög-latin tanáraként és igazgatójaként is eredményes munkát végzett; Varga Dénes a tordai unitárius gimnázium igazgatója lett; Lőrinczy Dénes pedig ugyancsak Tordán szolgált harminchat éven keresztül, és a kolozs-dobokai egyházkör esperesének is megválasztották.

Az állandó lelkész hiányát részben pótolta – és a gyülekezet életét jelentősen fellendítette –, hogy Kovács József (korábban római katolikus vallású) téglagyáros 1890. június 21-én családjával együtt az unitárius vallást felvette. Az áttérésekor 60 esztendő, köztisztviselőként álló, vagyonos hódmezővásárhelyi polgár – aki már az előzőekben ismertetett, 1884. január 22-ei törvényhatósági közgyűlésen is védelmébe vette az unitáriusokat – ettől kezdve harminchét éven keresztül, 1927-ben bekövetkezett haláláig nem-

csak a helyi unitárius egyházközség, hanem az egész magyarországi egyházrész elkötelezett támogatója volt. Barabás István lelkész nekrológia szerint Kovács „munkássága nemcsak anyagi áldozatainak nagyságában fölbecsülhetetlen, hanem abban az erkölcsi bátorságban is, amellyel az unitárius gondolatnak védelmére kelt azon a területen, amelynél nehezebb terepen unitárius gyülekezet még nem vívta harcát az életért Magyarországon.”

Kovács József az unitárius jövő zálogának a felekezeti oktatás megindítását tekintette, ezért – adományainak köszönhetően – a Wlassics utca 2. szám alatt már 1891 szeptemberében megnyílt az akkor 527 tagú hódmezővásárhelyi unitárius gyülekezet elemi iskolája, 70 tanulóval. Két évvel később az elavult, rossz műszaki állapotban lévő épületet lebontották, s helyére a Wlassics utca 14. szám alatt modern iskolaépületet emeltek, lelkészi lakással és üzlethelyiséggel kiegészítve. Mint Ágoston József írja, „ekkor már óriási volt a hívek lelkesedése új egyházuk iránt. Akik az építkezésekhez pénzt nem tudtak áldozni, azok ingyen munkát végeztek az egyház javára. (...) Az adakozók közül a legjelesebbek, kik nem sajnáltak semmi áldozatot és semmi fáradságot egyházukért, és ezzel jó példát mutattak: Tóth István, Zsoldos István, Gulyás János és Bánfi Máté kigazdák. (...) Természetesen a legtöbbet a gondokból, a szenvedésekből és az áldozatokból Kovács József gyáros viselte. Az ő évi adománya abban az évben is jóval meghaladta az 1500 forintot. Óriási összeg volt ez akkoriban.” Az 1890-es évek végére a hódmezővásárhelyi unitárius közösség létszáma meghaladta a 600 főt, ezért az Egyházi Főtanács 1899-ben önálló anyaegyházközséggé nyilvánította. Az élénk és termékeny hódmezővásárhelyi unitárius élet a dél-alföldi régió más településeire is kihatott: leányegyházközség alakult Orosházán (1886), Mezőberényben (1888) és Dévanyán (1900). Unitárius hitre áttértek adataival, anyakönyvi dokumentumaival találkozhatunk

az alábbi, a hódmezővásárhelyi egyházközséghez tartozó településeken (alfabetikus sorrendben): Bánfalva (1897, 1899, 1901, 1913); Battonya (1913), Csanádapáca (1889), Csorvás (1895, 1909); Endrőd (1901), Gádos (1906, 1908, 1913), Gyopárhalma (1894), Kovácsháza (1906), Kula (1895), Kunmadaras (1907), Magyarbánszék (1906), Makó (1894), Medgyesegyháza (1899, 1901), Mezőtúr (1903, 1905, 1907); Mindszent (1889), Nagymajlát (1903), Nagyszénás (1896), Pusztaföldvár (1905, 1907); Szabad-Szenttornya (1894, 1896, 1897, 1899, 1912); Szeged (1893), Szenttornya (1906), Szintye (1888, 1890); Tótbanhegyes (1905, 1906, 1908), Törökkanizsa (1895), Zenta (1901).

A templom építése és felszentelése

A Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség életében új korszakot nyitott Barabás István lelkész 1905. december 17-én megkezdett, huszonhárom évig tartó szolgálata. A Háromszékről származó fiatal lelkész és legfőbb szövetségese, Kovács József téglagyáros jelentős fejlesztésbe kezdett. „Isten útmutatása volt, hogy siettünk az építkezésekkel és vásárlásokkal. Mert a templom építése után négy évvel reánk tört a háború, nyomában a közismert nyomorúságokkal. Ha nem hallgatunk az Ő sürgető szavaira, ma csak emléke volna meg az egyházközségnek” – emlékezett az 1907 és 1912 közötti építkezésekre Barabás István. 1907-ben, a várostól ajándékképpen megszerzett területen új iskolát, lelkészi és kántortanítói lakást építettek. 1908-ban 40 kataszteri holdas tanyai birtokot vásároltak, amelyeknek 42 ezer aranykoronás vételárából a foglalót és az átírási költséget (4000 korona) Kovács József előre kifizette, s csak ezután kértek kölcsönt a kolozsvári egyházi központtól. Barabás István visszaemlékezése szerint Kovács József „a templomépítésnek sem örült úgy, mint ennek a vásárnak. És igaza volt! Ez a föld lett dajkáló anyánk, amikor Erdélyt és vele

együtt az egyházi és állami támogatást elvesztettük. A föld mentette meg iskolánkat is, amit gonosz kezek meg akartak fojtani.”

Az új iskola megépítése és a tanyai birtok megvásárlása után, 1908 őszén kezdődött a templomépítés folyamata. Barabás és Kovács elérte, hogy a gyülekezet 590 négyszögöles területet kapjon a várostól templomépítés céljára. Az egyházi központtól kapott, 55 ezer aranykorona összegű kölcsön folyósítását Barabás István intézte el, Kovács József pedig több mint 220 ezer téglával, 18 ezer cseréppel és más anyagokkal segítette az építkezést. Országos gyűjtést szerveztek, amelyből 4100 korona; a hódmezővásárhelyi hívek adományaiból 1000 korona folyt be; az Angol és Külföldi Unitárius Társulat 596 korona, míg a Budapesti Unitárius Egyházközség 500 korona támogatást nyújtott.

1910 tavaszán Kruzslicz Károly és Libor József építészeket bízták meg a csúcsíves, gótikus stílusban készülő templom tervezésével és kivitelezésével. Az orgonát – amely a korabeli egyházközségi feljegyzések szerint az ország legjobb minőségű unitárius templomi hangszere volt – Kovács József és felesége, Czimermann Anna adományozta. A „lágy és zengzetes” hangú, tizenöt regiszteres, pedálos, két manuális, kupolázható csőrendszerű orgona elkészítését Rukovina János (1867–1929) horvát származású szegedi műorgona-építő mester, a morva Soukenik János (1860–1912) orgonagyárának munkatársa vállalta. A harangot a magyarországi protestáns templomépítésben különösen aktív szerepet vállaló soproni Seltenhofer műhely vezető testvérpár, Frigyes és Lajos öntötte. Az úrasztalát, a terítőket, a klenódi-umok és a keresztelőasztal takaróját Kovács Józsefné Czimermann Anna készítette, 870 aranykorona értékben. Érdekesség – és a felekezeti megbékélés jele –, hogy az úrasztali terítőt a hódmezővásárhelyi unitáriusok tevékenységét az 1880-as években hevesen ellenző református lelkész, Karancsy Dániel leánya

készítette. Az úrasztalára egy Tóthfalusi-féle Képes Szent Bibliát – amely 1910 táján ritka és értékes szentírás-kiadásnak számított – Barabás István lelkész adományozta; a főbejárat színes üvegablakait Bánfi Máté készítette. Az elkészült templomot 1911. október 29-én nyitották meg; az első, úrvacsoraosztással egybekötött istentiszteleten a helyi római katolikus, református és evangélikus egyházközség is képviseltette magát. A megbetegedett unitárius énekvezér helyett a kántori teendőket Darabos Lajos református főkantor és Ivánka Zoltán református főgimnáziumi zenetanár látta el.

A hódmezővásárhelyi unitárius templom felszentelésére 1912. május 5-én, nagyszabású városi ünnepséggel egybekötve került sor. Május 4-én délután, Kolozsvárról vonattal érkezett a városba Ferencz József unitárius püspök és felesége, Boros György egyházi főjegyző és Fekete Gábor főgondnok. A budapesti unitáriusokat Józán Miklós esperes és Perczelné Kozma Flóra nőszövétségi vezető képviselte. A vasútállomáson a város nevében Juhász Mihály polgármester, az egyházközség képviselőjében Kovács József gondnok köszöntötte a vendégeket. Ferencz József püspököt az állomástól a templomig lovas bandérium kísérte, és a helyi lakosok hangos ünneplésben részesítették. A templomszentelés – katolikus, református és evangélikus vendégek jelenlétében – másnap délelőtt fél 11-kor kezdődött. Az istentiszteletet Barabás István helyi lelkész imája vezette be, majd Józán Miklós esperes és Ferencz József püspök mondott egyházi beszédet. Az úrvacsorai ágendát az egyházközség első, 1886 és 1890 között Hódmezővásárhelyen szolgált segédlelkésze, Ajtay János homoródalmási unitárius pap mondta el. Az istentisztelet keretében Lőfi Ödön bölöni lelkész kereszteleési szertartást végzett. Az énekvezéri feladatokat Boros Áron kántortanító látta el. A záróimát Lőrinczy Dénes tordai lelkész (későbbi kolozs-dobokai esperes) mondta el. A templom-

szentelés után a hódmezővásárhelyi egyházközség a Fekete Sas szálló különtermében rendezett eseményt, amelyre ugyancsak elfogadták a meghívást az unitáriusokkal korábban szemben álló református és evangélikus egyházközségek vezetői. A Hódmezővásárhely című lap tudósítása szerint *„az egész ünnepség meleg, fenségesen szép volt. Vásárhelyi közönsége büszkén emlékezhet e napra, mert megmutatta, hogy itt a tíz templomban csak egy Isten, a szeretet Istenét imádják minden felekezet népe, mely összeforrasztja, eggyé teszi a magyart. Ezt a tanulságot vitték szerte az országba a vendégek, s ennek a felemelő tudata maradt bent a mi lelkeinkben.”*

A hódmezővásárhelyi unitárius templom

A háború és Trianon árnyékában (1913–1927)

A Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség 1913 és 1927 közötti történetére rányomta bélyegét a négy évig tartó világháború, az 1919. évi proletárdiktatúra, a keleti országrész román megszállása és a trianoni békediktátum. A templomszentelés (1912. május 5.) és a Duna-Tiszamenti Unitárius Egyházkör 1920. július 4-én, Hódmezővásárhelyen megtartott közgyűlése – amelyen Józán Miklós esperest megválasztották püspöki vikáriusnak – közötti időszak egy-

házközségi ügyviteli iratai szinte kizárólag gazdasági-pénzügyi kérdésekkel, illetve a háborús pusztítás enyhítésére tett intézkedésekkel foglalkoznak. A templom kisebb mértékben megrongálódott, a régi harangot és az orgonasípok jelentős részét a háború során a hadsereg elvitte. A templomba járó hívek száma folyamatosan csökkent, a szórványgondozás – elsősorban közlekedési nehézségek miatt – akadozott. A tanácsköztársaság idején a kommunisták erőszakkal átvették az unitárius felekezeti iskola működtetését. Barabás István visszaemlékezése szerint a kilencvenedik életéhez közeledő gondnokot, Kovács Józsefet *„még amikor arról volt szó, hogy lakásából elrekvirálnak a bolsevisták, akkor sem láttam úgy felindulva, mint amikor megvittem neki a hírt, hogy a vörösök kilakoltatták az iskolából a Himnuszt, és a gyerekek most tanulják az Internacionálét. Könnyekre fakadva kérdezte: Hát engedi ezt az Isten?”*

1921-től kezdve – mint Ágoston József írja – *„az évenként megtartott vikárius-püspöki látogatásoknak, valamint Barabás István és Kovács József célszerű munkájának következtében a gyülekezet visszanyerte bizalmát Istenben és önmagában. (...) S most a harang hívó szavára újból megtelt a templom. A pap, mikor hirdette a szent ígét, már volt ismét, aki hallgassa. A közömbös, az elfásult lelkek újra reménykedtek, s újra megerősödtek lelkükben.”* 1921-ben – Kovács József régi kapcsolatrendszerének köszönhetően – sikerült megvásárolniuk újabb 60 hold földbirtokot, ami részben ellensúlyozta a Magyar Unitárius Egyház kettészakításából, a kolozsvári egyházi központ támogatásának elvesztéséből következő anyagi csődhelyzetet. Az 1920-as években ugyanakkor az aggastyán Kovács *„lelke lassanként elszakadt a földi dolgoktól,”* így Barabás Istvánra jelentős teher hárult. Az istentiszteletek mellett Barabás a felekezeti oktatásra is nagy hangsúlyt fektetett. Az 1926/27-es tanévről szóló jelentés szerint a hódmezővásárhelyi unitárius elemi iskolának 27 nő-

vendéke (15 fiú és 12 leány) volt, akikkel Boros Áron kántortanító foglalkozott. „Külön kell feljegyez-nem, hogy Barabás Istvánné tiszte-letes asszony ez évben kézimunkát is tanított a leányoknak, szeretetből, ingyen” – írta tanügyi jelentésében Bíró Lajos budapesti másod-lelkész.

Kovács József 1927. június 18-án, életének 98. évében elhunyt. Özvegye, Czimmermann Anna az egyház jótevőjének emlékére új, az eredetinel is nagyobb harangot öntetett, amit december 25-én, Karácsony első napján szentelt fel Barabás István lelkész. A hód-mezővásárhelyi templom harangjá-

nak oldalán ma is olvasható a lelkész alkalmi verse: „Ahányszor megcsendül, s imára hív szavam / Két szívnek jóságát dicséri ajakam / Érchangom szárnyain ég-föld között járok / Innen imát viszek, onnan áldást hozok / Égben is, földön is fennszóval hirdetem / Csak a teste pihen kinn a temetőben / Kovács József lelke él az iskolában / Templom köveiben, föld barázdájá-ban.” Kovács József halálával nemcsak egy korszak, de Barabás István hódmezővásárhelyi szol-gálat is lezárult. 1928. július 19-én Bíró Lajos, a Budapesti Unitárius Egyházközség másodlelkésze – egyházközségének közgyűlésén –

kérelmezte, hogy helyezték át Hódmezővásárhelyre, Szegedre és Orosházára, valamint a környező szórványokba, s ezáltal helyet cserélhessen Barabással, aki a ter-vet ugyancsak elfogadta. Józan Miklós püspöki vikárius indítvá-nyára a közgyűlés a javaslatot támogatta, így Barabás 1928-tól lel-készi pályája végéig, 1950-ig Buda-pesten (s emellett a dunapataji leányegyházközségben) szolgált.

Retkes Attila

(A tanulmány a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Doktori Iskolája keretében végzett egyháztörténeti kutató-sokon alapul. Köszönetet mondok témave-zetőmnek, Dr. Molnár Jánosnak)

egyházközségeink életéből

Budapesti Unitárius Egyházközség

November 17-én Dávid Ferenc emlékstentiszteletet tartottunk, amelyen szép műsorral, kevésbé ismert versekkel és énekekkel közreműködtek a legifjabbak, a vasárnapi iskola óvodás és kisiskolás tanulói. A pro-gram betanítása Mészáros Nóra Zita énekvezér és Jancsik Dóra hitoktató munkáját dicséri.

November, december és január hónapban, két-hetente vasárnap az istentiszteleteket Szabó Csengele, a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet unitárius karának mesterképzős hallgatója tartja templomunk-ban. Bálint Benczédi Ferenc unitárius püspök ugyanis Szabó Csengelét erre a tanulmányi félévre a Budapesti Unitárius Egyházközséghez helyezte ki szakmai gyakorlatra. A szószéki szolgálat mellett feladatai közé tartozik az ifjúság lelkigondozása, a fiatal unitáriusok bevonása közösségünk életébe. Ezúton is szeretettel köszöntjük Budapesten Szabó Csengelét, és munkájára, eljövendő lelkeszi szolgálatára Isten áldását kérjük.

December 1-jén, Advent első vasárnapján, az isten-tisztelet keretében – egyházzenei tételek előadásával – közreműködött Karácsonyi Linda énekművész.

December 5-én (csütörtökön), az Érték+Örző Estek kulturális programsorozat keretében Dévény Anna, Prima Primiissima-díjas gyógytornász, egyház-községünk tagja, valamint Simon Izabella és Várjon Dénes zongoraművész volt vendégünk. Dévény Anna az elmúlt évtizedekben kidolgozta az egyedülálló DSGM módszert, amely koraszülöttek, sérült gyer-mekek és felnőttek mozgásrehabilitációjával foglal-

kozik. Az általa kidolgozott módszer felhasználja a művészi torna alapjait is. Az esten a beszélgetés mel-lett a zongoraművész házaspár előadásában romanti-kus kompozíciók (többek között Schumann és Brahms művei) hangzottak el.

Dévény Anna

December 6-án, pénteken este – a Kolta Galériával együttműködésben – Bege Nóra fotóművész Isten sohasem téved című kiállítása nyílt meg az I. emeleti gyülekezeti teremben.

December 8-án, Advent második vasárnapján, az istentisztelet keretében közreműködött Kozma István gitárművész.

További decemberi programjaink:

December 14. (szombat) 10-15 óra: Családi nap. Mézeskalácssütés, kézműves játékok – ünnepi együtt-lét kicsiknek, nagyoknak, szülőknek, nagyszülőknek.

December 15. (Advent 3. vasárnapja) 11 óra: istentisztelet. Közreműködik gyülekezetünk Bartók Kamarakórusa és gyermekkara. 12 órától: agapé. **December 22. (Advent 4. vasárnapja) 11 óra:** istentisztelet. Közreműködik: Mészáros Zsolt Máté orgonaművész. 15 órától: gyermekek karácsonya.

December 25. (karácsony 1. napja) 9 és 11 óra: ünnepi istentisztelet úrvacsoraosztással.

December 26. (karácsony 2. napja) 11 óra: ünnepi istentisztelet úrvacsoraosztással.

December 29. (vasárnap) 11 óra: évzáró istentisztelet.

Adventi programjainkról terveink szerint az Unitárius Élet 2014/1. számában olvashatnak majd részletesebb beszámolót.

Elindult az unitárius iskolai hitoktatás

„Nagy örömeinkre szolgál, hogy szeptembertől beindult az iskolai unitárius hitoktatás Budapesten és egyes Pest megyei településeken. Az általános iskolás gyermekek oktatását Kászoni-Kövendi József lelkész, Bérés-Muszka Ibolya könyvtáros-levéltáros és Mészáros Nóra Zita énekvezér végzi. Munkájukat ezúton is hálásan köszönjük. Kérjük kedves híveinket, hogy akinek a jövő tanévben 1. vagy 5. osztályos gyermek lesz a családjában vagy ismeretségi körében, jelezze igényét a hitoktatás megszervezésére az általános iskolában, illetve a lelkész

hivatalban” – tájékoztatta az Unitárius Életet dr. Hatfaludy Zsófia, a BUE gondnoka.

Befejeződött a második lépcsőház felújítása is

„A korábbi évekhez hasonlóan idén is pályázatot nyújtott be egyházközségünk a Belváros-Lipótváros Egyházi Épületekért Alapítványhoz; ezúttal a templomépület baloldali lépcsőházának felújítására” – tájékoztatót Zoltán Csaba presbiter. *„Az alapítvány kuratóriuma 2,5 millió forint vissza nem térítendő támogatást ítelt meg egyházközségünk számára, így októberben és novemberben megvalósult a lépcsőház rendbetétele is. A másik, a templomba járó hívek által használt lépcsőházat – szintén az Alapítvány anyagi támogatásával – néhány évvel korábban már felújítottuk. Aki járt a lépcsőházban a felújítás előtt, láthatta, hogy annak állapota rendkívül leromlott volt, méltatlan épületünk műemléki jellegéhez. Valószínűleg 40-50 éve nem történt felújítás a lépcsőházban. A mostani felújítás részét képezte a korábbi, málladozó festékréteg eltávolítása, a falfelületek javítása, pótlása, kiegyenlítése és a festés. A díszítőelemek kiegészítése, javítása, valamint az ablakok javítása, festése is megtörtént. Most, hogy a lépcsőház visszanyerte korábbi fényét, azt tervezzük, hogy nagyobb egyházi ünnepeink alkalmával a templom másik, a felújított lépcsőházba vezető bejáratát is megnyitjuk, hogy a hívek gyorsabb és könnyebb bejutását segítsük”* – foglalta össze a felújítás jelentőségét Zoltán Csaba.

Retkes Attila

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

A 2013. esztendő is eredményes volt mind kulturális, mind hitéleti szempontból, visszatekintve az év eseményeire, erről készítettem egy rövid számvetést.

Folyamatosak voltak a videóvetítések Bencze Márton presbiterünk közreműködésével. Januárban az erdővidéki templomokat mutattuk be, februárban pedig néhai Bencze Márton püspök-lelkészre emlékeztünk. Áprilisban a Homoródalmásról készült filmet láthattuk.

A Perczelné Kozma Flóra Nőegyletünk szervezésében rengeteg tevékenység zajlott, mint például: szabás-varrás és szappanöntés több alkalommal is, nyáron pedig a dunafüredi egyházi nyaraló kertjében szerveztek szilvalekvárfőzést. Beindították a „Tégy egy könyvet, végy egy könyvet” akciót. A gyermekek részére ebben az évben is olyan alkalmakat biztosítottak, mint a gyermekfarsang február 29-én, a húsvét előtti tojásfestés március 30-án, gyermeknap ünnepség, mézeskalácsütés és adventi koszorúkészítés november 30-án.

Április 20-án nagy sikerrel megszervezték templomunkban az I. magyarországi unitárius nőtalálkozót és konferenciát. Ennek a folytatása volt az augusztus 30-án, Magyarkúton megrendezett második nőegyleti találkozó. Mindkét alkalommal az erdélyi testvér-

szervezet, az UNOSZ is képviseltette magát: Asztalos Klára elnök, Nagy Gizella és Dimény Csilla részvételével. Hála és köszönet illesse Zomboriné dr. Pap Zsófiát nőegyleti elnökünk szorgos tevékenységéért, ösztönzéséért és a szervezésben elvégzett munkájáért. Vasné Jobb Ildikó és Chehádé-Boér Judit nőegyleti tagjaink részt vettek az UNOSZ 2013. szeptember 7-én Ürmösön tartott országos konferenciáján és gazdag élményeikről be is számoltak az Unitárius Élet megelőző számában. A konferenciára nőegyletünk tagjai magukkal vitték nőegyletünk háromszögű abroszát, hogy kiegészíthessék vele az országos vándorabroszt.

2013. július 7-én ünnepi Istentisztelet keretében emlékeztünk meg a Bartók Béla Unitárius Egyházközségünk templomában Bartók Béla halmvainak 25 éve hazahozott és a Farkasréti temetőben elhelyezett eseményéről.

Templomunk első alkalommal bekapcsolódott a 2013. szeptember 14-22 között országosan is megrendezett Templomok éjszakája és az azt követő szakrális hetek rendezvénysorozatba. Nyolc napon keresztül kilenc rendezvénysorozattal. Nyolc napon keresztül kilenc programmal vártuk templomunkba az érdeklődőket. Festménykiállítást szerveztünk templomunkban Fazakas-Kosztá Tibor festőművésznünk szervezésében, vetítést tartottunk, bemutatva Bartók

Béla és Szinte Gábor festőművészükről készített videókat, valamint érdekesítő előadásokra került sor templomunkban. Mindezzel kettős célt szeretünk volna elérni, hogy a templom ne csak az imádkozásnak a helye legyen, amint Jézus is meghagyta, hanem az irodalom, a kultúra és a szakrális művészetek megismerésének és terjesztésének a helye is, hogy ezáltal is gazdagodjunk és megnyissuk templomunkat az unitárius híveink mellett, az érdeklődők számára is, hogy jobban megismerhessenek bennünket. Úgy gondolom, hogy elértük célunkat!

2013. október 13-án tartottuk egyházközségünkben a tisztújító közgyűlésünket, mely alkalommal megválasztottuk az új vezetőséget. Gondnok: Gergely Felicián, pénztáros: dr. Kiss Balázs, jegyző: dr. Karner Ottó. Presbitériumunk tagjai: Zomboriné dr. Pap Zsófia, mint a Nőegyletünk elnök asszonya, Vasné Jobb Ildikó, dr. Szabó Melánia, Bencze Márton, dr. Cseke Péter, Csiki Sándor, Fazakas-Kosztá Tibor, Kelemen Attila, Lovász Gergő, Szabó Attila, Wax László. Isten áldása kísérje munkájukat és tevékenységüket, mind családi, mind közösségi életünkben.

A közgyűlést megelőzően Pálffy László jegyzőnk kért szót, mely alkalommal megköszönte az eddigi munkalehetőséget és átadta a helyet a fiataloknak. Rövid beszédében felvázolta az elmúlt 12 évi tevékenységét, és visszatekintett a gazdag múltra. Hiszen nemcsak egyházközségünk jegyzője volt 2001-től folyamatosan, hanem a Magyarországi Unitárius Egyház főgondnok-helyettesi tisztségét is betöltötte 2010-ig, amikor saját elhatározásából tisztségéről lemondott, átadva helyét az új tisztségvállalóknak. A jelenlevők köszönetet mondtak az elvégzett munkáért és ezúton is megköszönöm Pálffy László testvérünk-

nek az egyházközségünkben és az egyházáért végzett munkát, kérve Istent hogy tartsa meg jó egészségben.

Tisztújítás a Bartók Béla Unitárius Egyházközségben

2013. november 13-án egyházközségünkben püspöki-helynöki vizitációra került sor. Nagy szeretettel fogadtuk a vizsgálószek tagjait: Kászoni-Kövendi József püspöki-helynököt, Szent-Iványi Ilona jegyzőt, Máté Ernő közügyigazgatót, Szekeres Piroska főszámvevőt és Kaveczkiné dr. Farkas Katalint. A vizitáció tagjai megvizsgálták az egyházközségi anyakönyveket, a főszámvevő ellenőrizte a pénzügyi-könyvviteli iratokat és mindent a legnagyobb rendben találtak, ezt a beszámolóban kifejezésre is jutatták. A szószéki szolgálatot Máté Ernő közügyigazgató végezte. Az istentiszteletet kötetlen beszélgetés és fogadás követte a gyülekezeti termünkben. Megnyugtató érzés a jól elvégzett munka tudata, különösen, ha ebben még egyházi vezetőségünk is megerősít bennünket.

Léta Sándor

Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség

Az őszi hónapok beköszönte ünnepek és meghitt együttlétek sokaságát hozta a pestszentlőrinci gyülekezet életébe.

November első vasárnapján, Halottak napján, egyházunk elhunyt nagyjai és gyülekezetünk tagjainak kedves halottai előtt tisztelegtünk közös imádsággal, emlékezéssel, gyertyagyújtással, lelkészünk gyönyörű, megható prédikációjával.

November 17-én egyházalapító püspökünkre, Dávid Ferencre emlékeztünk, s immáron hagyománynak számítóan az istentiszteletet követően átvonultunk a kerületben található Dávid Ferenc utca és Barcika tér sarkán található óvodába, melynek külső falán márványtábla őrzi ennek a kiváló férfiúnak emlékét, melyet tiszteletadás közepette megkoszorúztunk.

December első napját, mely egyben az idei Advent első vasárnapja is volt, nagy izgalommal és készülődéssel vártuk, hisz ez a nap többszörös ünnepélyességet hozott gyülekezetünk életébe.

Élénken élnek még emlékeinkben a tavalyi karácsony képei, hangulata, s alig hisszük el, hogy közben máris eltelt egy újabb esztendő, az ünnep hangulata ismét benne van már a levegőben.

Szeretetvendégség a gyülekezeti teremben

A szőszéki szolgálatot ezen a vasárnapon, hosszú ideje szeretettel várt vendégünk egyházunk püspöke, Bálint Benczédi Ferenc végezte. Az istentisztelet keretében Molnár János tiszteletbeli gondnok, gyűjtötte meg az adventi koszorú első gyertyáját. Ezt követően Várkonyi Szilvia színművésznőnek, az Interoperett társulat egyik legkiemelkedőbb alakjának moldvai csángó népdalokból és karácsonyi egyházi énekekből összeállított koncertjét élvezhettük, mely ezen a napsütéses, de igen hideg téli napon megmengette a hallgatóság szívét.

A program ezután szeretetvendégséggel, majd püspök úr és a peštszentlőrinci presbitérium közös ebéd-

jével folytatódott az egyházközség gyülekezeti termében, melynek megszervezéséért és lebonyolításáért külön köszönet illeti Kováts Levente presbitert, valamint Zöld-Balogh Ágnes és dr. Balogh Márton kedves testvéreinket, akik időt, energiát és lelkesedést nem sajnálva varázsoltak több fogásból álló étel remekműveket asztalunkra.

A délután könnyed baráti beszélgetésekkel, kellemes kikapcsolódással zárult, melynek végétével valamennyien jóleső fáradtsággal és szép emlékek sokaságával tértünk haza, szívben és lélekben immár karácsony közelgő ünnepére hangolódva.

Szőke Lídia

Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség

Kis gyülekezetünk életében tovább folytatódtak a megszokott rendezvények. Bár a korán jött fagyos idő megijesztett egy kicsit, a visszatért gyönyörű ősztóban, télelőben, adventben kedvünk nem lankadt.

Október 23-án mind a városi, mind pedig az ökumenikus megemlékezés méltó volt 1956-hoz. A három felekezet lelkészének szolgálata után hittanosok, presbiterek, pedagógusok és a népdalkör verses, énekes műsora következett. A megemlékezésen beszédet mondott Bere Károly, városunk polgármestere is. Ezt koszorúzás követte a templomkertben az 1956-os emlékműnél és Gimes Miklós mártír emléktáblájánál.

Október 27-én a reformációra emlékeztünk a hívek és a hittanosok alkalomhoz illő verseivel, énekeivel.

November 1-jén halottainkra, 3-án a nemzeti gyásznapra emlékeztünk, az alkalomhoz illő versekkel, énekekkel, amiket felnőttek, hittanos gyerekeink és dalárdisták adtak elő.

November 9-én az eleki Wengerter presbiter házaspárral elzarándokoltunk magas Déva várába.

November 15-én részt vettem Budapesten, a Nagy Ignác utcai gyülekezetben tartott lelkészi értekezleten.

November 16-án Biharnagybajomban dalos műsorral köszöntöttük a 140 éves helyi dalárdát, amelyen üdvözlöttük az Erdélyből, Székelyudvarhelyről érkezett Székely Férfikórust, annak ismerős unitárius tagjait.

November 17-én Dávid Ferenc halálára emlékezve gyermekistentiszteletet és szeretetvendégséget tartottunk sok-sok tombolával és színvonalas műsorral, a két kötelező iskolai hittanos külön énekszámaival.

November 20-án a rendőrség fórumán egyházközségem képviselőjében vettem részt és szólaltam fel.

November 23-án az Egyházkerületi Képviselő Tanács fogadott és meghallgatott a gyülekezetben alakuló Unitárius Szeretetszolgálati Irodával kapcsolatban, valamint tájékoztattak a Lipcsey hagyaték lezárásáról is.

November 24-én a Gyula és környéke Szórványgyülekezetben tartottuk az adventet elindító istentiszteletet.

November 30-án Budapesten, a Villányi út 5-7. szám alatti Szent Margit Gimnázium Apor dísztermében megünnepeltük az Erdélyi Szövetség megalakulásának 25. évfordulóját. A több mint 100 résztvevő előtt feleségemmel szerepeltünk verses-énekes műsorral. Az előadások keretében megemlékeztünk a szövetség egykori vezetőjéről, dr. Lipcsey Ildikó történész-kandidátusról is (akinek egyik versét e sorok írójája olvasta fel), aki majdnem 10 évig volt a szövetség élén. Dr. Lipcsey Ildikó a velem való együttműködése, barátsága eredményeként egyházkerületünkre hagyta vagyona egy részét (valamivel több mint 8 millió Ft-ot, könyvtárát, bútorait, kiadott könyvei szerzői jogát, kéziratait, naiv festményeit). A szövetség új vezetőségének, a hagyakozó barátainak köszönetet mondtam.

December 1-jén meggyűjtottuk az adventi koszorú első gyertyáját templomunkban és a helyi Hajnal István Idősek Otthonában. Délután részt vettünk a városi adventi ünnepségen, a református templom előtt felállított betlehemnél beszédet mondtam, majd a három felekezet lelkésze a polgármesterrel közösen meggyűjtotta az adventi gyertyát.

A hittanosok csoportja

December 8-án színvonalas Mikulás-műsort mutatunk be a templomban. Nemcsak a mi gyerekeink szerepeltek, hanem a Margaréta Családosok Egyesületének képviselői is. A gyermekistentiszteletet Kovács Szimonetta és Hegyesi Dominika hittanosok vezették. A szeretetvendégség süteményei, teája mellett sok értékes tombolát sorsoltunk ki, a Családosok Egyesülete külön ajándékokkal kedveskedett.

December 14-én adventi hangversennyel készülünk a Prima Díjas 100 tagú Hagyományörző Népdalkör füzeggyarmati csoportjával karácsonyra, amelynek a lelkész és felesége is immár rendes tagja ez ősz óta.

December 18-én a helyi Hajnal István Idősek Otthonában mutattunk be énekes adventi-karácsonyi műsort.

December 24-én, délután 5 órára várjuk az ünneplőket a karácsonyfa ünnepségre, ahol betlehemes játékot mutatunk be, megajándékozunk gyerekeinket és jutalmakat is osztunk ki az Unitárius

Alapítvány támogatásával és átadjuk a Gondviselés Segélyszervezettől kapott tüzelő- és gyermekek részére gyűjtött adományokat.

December 25-én délelőtt úrvacsorával egybekötött ünnepi istentisztelet lesz, délután fél kettőkor az Idősek Otthonában, délután fél négytől Gyulán, a Pándy Kálmán Megyei Kórház ökumenikus kápolnájában ünnepelünk.

December 26-án délelőtt 11 órától itthon, a füzeggyarmati templomunkban tartunk istentiszteletet.

December 31-én éjfélkor (immár 24. éve!) óévet búcsúztató és újévet köszöntő istentiszteletet tartunk erdélyi módra, a végén megszólalnak a harangok, és boldog újévet kívánunk minden jelenlévőnek.

Január 1-jén ünnepi istentiszteleten ismertetjük az eltelt esztendő fontosabb szertartásait, eseményeit.

Legyen áldott a szép ünnepi alkalmakat adó Isten, és adjon mindnyájunknak sok örömteli élményt.

Balázsi László

Családlátogatás

Mágikus jelentésre emelkedett szó, ha a lelkési jelentéseket nézem. Ez majd megoldja gondjainkat, ha a lelkész otthonában látogatja meg az egyházközséghez tartozó családokat.

A Székelyföldről érkezett zarándokok közül is többen azt kérdezték tőlem a kocsordi templomban, hogy van-e és milyen a családlátogatás.

Bizonyára sok kérdésre ad elfogadható választ a családlátogatás, ezért is érdemes körbejárni a jelenséget, amiért kialakult erre az igény és ilyen mindent megoldó módszerré emelkedett.

Jómagam nagyon korán kezdtem a családlátogatást művelni. Édesanyám gyermekorvosként „terepre” járt az újszülöttek családjához. Mivel nem volt kire hagyjon, aki vigyázzon rám, nagycsoportos és első osztályos koromban időnként vele tartottam. Nyilván nem vitt be a babaszobába, általában a konyhában, nappaliban játszottam, amíg ő vizsgált, majd valahogy mindig elérte, hogy a baba elaludjon és nyugodtan tanította az anyukát. Észrevette, ha huzatban volt a kiságy, ha lefele lejtett a matrac és ezért nyugtalan és hányós lett a baba és még sok ilyen „apróságra” terjedt ki a figyelme. Húszer, maximum fél óra alatt végeztünk.

Nagyon szerettem terepre járni, mert közben enyém volt anyukám, hiszen együtt gyalogoltunk. Így visszatekintve látom, mennyit tanultam ezekből az apróságokból.

Felnőttként beszélgetve a családorvosommal, aki természetesen az anyukám, a saját gyermekeimnél engem is tanított, miért fontos a kiságy helye, a baba nyugalma, a matrac minősége és lejtése, a sok apróság, melyen az életminőségünk múlik.

Nagyon fontos látni a családi és tárgyi környezetet, amiben fejlődik a gyerek, ezek nélkül nem is érdemes írogatni a gyógyszereket, például nem lesz folyton megfázva a baba, ha kiveszik az ágyacskáját a huzatból...

Bizonyára indokolja az emberek igényét az egyházi életünkben, hogy minél több és jobb legyen a családlátogatás, lehetőleg a lelkész részéről. Számomra is nagyon fontos látni azt a lelki-tárgyi környezetet, amelyben az adott család él. Gyakran megtörtént velem, hogy megértettem az adott ember, család viselkedését, amint beléptem személyes életterükbe. A stílus maga az ember... bármilyen legyen is az, tapasztalom gyakran.

Igazából hatalmas megtiszteltetés, kitüntetés, hogy családlátogatni hívnak. Nem haverként, hanem lelkészként. Az, ahogy az emberek a „templomi” szentséget megjelenítik otthon és az életükben, meghatározza az életminőségüket is. Sokféle kapcsolatot lehet ilyenkor megismerni, a rokonsági és társadalmi összefüggések tárják fel titkaikat. Ilyenkor mélyülhet el a család és az egyház kapcsolata, amint személyessé és barátságossá válik. Szándékosan nem írtam Istenről. Ez már egy másik szint, amikor az emberek már nemcsak várnak az egyháztól, hanem tenni is készek hitükért.

Igazából gyakrabban hallok a karácsonyról, hogy a szeretet és a család ünnepe, mint azt, hogy Jézus születésének emlékűnnepe. Végül is a Jézuska vagy az angyal hozza az ajándékokat, így kapcsolódhatnak a fogalmak, élettel teli lesz az ünneplés.

Ha jól működik a családunk, akkor Jézuska a hit, remény, szeretet ajándékait is elhozza. Ezek az ajándékok nemcsak arra jók, hogy kizárólagosan egyedül birtokoljuk, hanem fontos, hogy megerősítsék ezeket a képességeinket, a családunk és tágabb értelemben véve a közösség, vagyis egyházközség iránt.

Nagyszerű lehetőség a családlátogatás, sok kapcsolatot fűz egymáshoz bennünket. Természetesen nem fogja mágikus erővel és emberfeletti teljesítménnyel

megoldani gondjainkat. Gyakran nagy lelki erő kell hozzá, mikor betegekhez, gyászolókhöz hívnak. Mégis nagyszerű egy kicsit változtatni, mikor kérnek rá. Hogyan figyeljünk életvezetésünkben az apróságokra és honnan táplálja belénk Isten a nagy döntésekhez a lelki-erőt.

Családlátogatáskor kerülhet ki a lélek bölcsője a huzatból és nem fáznak meg folyamatosan a családok, hanem egészségben fejlődhetünk együtt Isten országában.

Bartha Mária Zsuzsánna

Gondolatok a dévai zarándoklat után

Sok-sok év elmúltával, egy szerencsés körút megszervezése folytán, alkalmam adódott, hogy részt vehetek 2013. november 9-én, a dévai zarándoklaton. A Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet immár 16. alkalommal szervezte meg a zarándoklatot Dávid Ferenc mártírhálálának színhelyére.

Két órákor indult a zarándoklat a hegy lábától. Csatlakoztam a menetelőkhöz. Lassan haladtunk a felfelé vezető nehéz ösvényen. Sok év után is ismerős volt a hely, az érzés azonban felemelő és új volt. Úgy éreztem, mintha lélekben visszarepültem volna a múltba és együtt haladtam volna Dávid Ferencel, és azokkal, akik kitaposták előttem az utat.

Változásokat is észleltem a régihez képest. Felújítják a várfalakat, sáros volt a felfele vezető út, betonkeverő gépek és anyagmaradványok látszata fogadott. Frissen emelt várfalak vettek körül, nem lehetett átlátni a falakon (kijavították a repedéseket), csak a két bejárati kapun túl, ahol megáll a felvonó és fából készített biztonságos lépcsőn lehet feljutni a romos vár belsejébe. Itt szintén állványok fogadtak. Valami készül. Mennyire újul meg a vár? Mi lesz még itt? Érdemes lesz visszajönni.

A romok és állványok között hatalmas zarándoktömeg, mely áhitattal vesz részt az ünnepi megemlékezésen. Nem is tudok odafigyelni, mert azt keresem, kit ismerhetek? Az elhangzott beszéd, és köszöntők után megmozdul a tömeg, és ujjong az én lelkem is, mert rég látott Zsil-völgyi hívek vesznek körül és üdvözlölköznek egymást. Felemelő érzés találkozni a több mint tíz éve nem látott ismerősökkel. Kérdezem őket,

hogyan vannak? Ők faggatnak engem, hogy vagyunk? Rövid az idő, inkább az érzések és a tekintetek beszélnek. Megértjük egymást és sajnáljuk, hogy nem találkozhatunk gyakrabban. Igen nagy a távolság.

Felemelő érzés újból találkozni Dávid Ferenc szellemiségével, mely most is ugyanaz, habár nagy a távolság, időben és térben egyaránt. De ez az érzés az, mely összeköt és megerősíti emberi és hitbeli kapcsolatainkat. Itt megszűnik a tér és idő korlátja.

Jeremiás próféta szavai jutnak eszembe: „Vegyétek szemügyre az ősi utakat és kérdezősködjétek a régi ösvényekről: Melyik volt a jó út? És azon járjatok! Akkor majd megtaláljátok lelketek nyugalmát” (Jer 6, 16).

Léta Sándor

Magyarkúti hírek

Ez év nyarán számos egyházközségi program valósult meg Magyarkúton, így a nyári gyermektábor, rekordnak számító 35 fő részvételével, a füzesgyarmati hittanos gyerekek nyaralása, nőszövetségi konferencia és az őszi szabadtéri istentisztelet. Bálint Benczédi Ferenc püspök úr pedig személyesen vett részt autista gyermekek magyarkúti nyaraltatásában.

Miközben az egyházi, egyházközségi rendezvények a résztvevők számára ingyenesek egyre nő a fizetős

vendégek száma és a bevétel is. A tavalyi 100 ezer forinttal szemben idén megnégyszereződtek a bevételek. Szükség is van a bevételekre, mert a Fenyőliget Vendégház fenntartási költségei, főként a közműköltségek évi 400 ezer forintot tesznek ki. Az év vége felé közeledve biztosnak látszik, hogy idén a bevételek el fogják érni a kiadásokat. Jövőre több rezsicsökkentő lépés fogunk tenni, hogy eredményesebben zárjuk a 2014-es évet.

2013-ban 36 napon volt foglalt a Vendégház, ami 10%-os kihasználtságnak felel meg. A 36 nap során 15 csoportban több mint 150 vendég, összesen 400 vendégéjszakát töltött a Vendégházban. A Vendégházban töltött éjszakák átlagos száma 2,4-et tett ki.

Célunk, hogy a vendégeket árkedvezményrel arra ösztönözzük, hogy hosszabb időt töltsenek Magyarúton.

Egyre több a visszatérő vendég. Mint ismert az unitárius vendégek 20%-os kedvezményben részesülnek. Több baráti, családi összejövetelre, nyaralásra, sőt esküvőre is igénybe vették a házat. Már szilveszterre is foglalt a Vendégház, de decemberre és a jövő év elejére még van szabad hely. Reméljük, hogy sok hó fog esni, mert páratlan látvány a havas bürzsönyi táj és felejthetetlen élmény maga a ház is.

Fényképek a Vendégház facebook oldalán találhatóak: <https://www.facebook.com/FenyoligetVendeghaz>

További információ és foglalás: Zoltán Csaba, vendégház gondnok, Telefon: 30-680-4172.

e-mail: csaba.zoltan@startgarancia.hu

A magyarkúti Fenyőliget Vendégház

Székykeresztúron tartotta közgyűlését a Gondviselés Segélyszervezet

A Gondviselés Segélyszervezet 2013. november 8-án tartotta ez évi közgyűlését a Székelykeresztúri Unitárius Egyházközség gyülekezeti házában. A közgyűlést a Segélyszervezet elnöke, id. Szombatfalvi József nyitotta meg, aki egyben a helyi egyházközség gyülekezeti lelkésze. A jelenlevők – napirend előtt – néma felállással emlékeztek az egy éve elhunyt Bartha Alpár lelkészre, a Segélyszervezet egykori tisztségviselőjére és munkatársi közösségének oszlopos tagjára.

A Magyar Unitárius Egyház elnökségét Nagy László főjegyző képviselte, aki üdvözlő beszédében kifejezte köszönetét a Segélyszervezet vezetőinek, munkatársainak az elvégzett munkáért.

A legrészletesebben tárgyalt napirendi pont az anyaservezet és a területi fiókok, köztük a magyarországi tagozat, tevékenységi jelentéseinek értékelése volt, melynek keretében a jövőbeli tervekről is szó esett.

A közgyűlés határozata alapján a Felügyelőbizottság megüresedett helyét Bartha Márta tölti be. A közgyűlés arról is döntött, hogy a Segélyszervezetet az Egyházi Képviselő Tanácsban Orbán Árpád, a Főhatósági Jelölőbizottságban id. Szombatfalvi József, a Szociális és Egyháztársadalmi Bizottságban pedig András Erika képviseli. A magyarországi Gondviselés Segélyszervezetet Zoltán Csaba elnök és Léta Sándor alelnök képviselte.

Zoltán Csaba

A Gondviselés Segélyszervezet adomány gyűjtést szervez a rászoruló családok megsegítésére

A Gondviselés Segélyszervezet a korábbi három évhez hasonlóan az idei adventi időszakban is tartós élelmiszeradomány gyűjtést szervez a rászoruló, nehéz anyagi helyzetben lévő családok, idős, egyedülálló emberek megsegítésére. Napjainkban sokan és egyre többen kerülnek nehéz anyagi helyzetbe, akik számára minden apró segítség és emberbaráti szeretet a reményt jelenti. Szeretnénk tartós élelmiszer csomaggal megajándékozni nélkülözésben élő unitárius és más felekezeti testvéreinket, hogy érezzék annak a lelki közösségnek a szeretetét, amelyhez tartoznak. Ezért a Segélyszervezet elnöksége gyűjtést szervez és kéri az unitárius híveket, hogy lehetőségeik szerint, tartós élelmiszer-, tisztítószer- vagy pénz adományozásával járuljanak hozzá a rászorulóknak megsegítéséhez.

Kérjük, hogy tárgyi és készpénzadományait az adventi és karácsonyi istentiszteletek alkalmával szíveskedjenek eljuttatni az egyházközségek lelkészi hivatalába.

Pénzadományait az alábbi számlaszámra is átutalhatják karácsonyi adományozás megjelöléssel:

Gondviselés Segélyszervezet
10102103-06876400-01003001

Hálásan köszönjük minden kedves testvérünk jó szándékú adományát, amellyel elérhetjük, hogy legalább Karácsonykor kevesebb legyen a nélkülözés.

Valamennyi unitárius testvérünknek és családjuknak áldott, meghitt Karácsonyt kívánunk!

Gondviselés Segélyszervezet
elnöksége, tagjai és munkatársai

A facipő

Olyan sok évvel ezelőtt, hogy már nem is emlékszem pontosan mikor és melyik városban, élt egy kis fiú, akit Hansnak hívtak. Nagynénjével lakott, aki elég öreg volt már. Nem bánt mindig jól Hanssal, de ez különösebben nem zavarta a fiút. Ugyanúgy szerette nénjét, és nem törődött azzal, ha az barátságtalan vagy durva volt vele.

Hans a többi fiúval együtt járt iskolába, de sosem öltözött úgy, mint ők. Ő mindig ugyanazokat a ruhákat viselte, hétköznap és vasárnap is. Sőt, ugyanazt télen és nyáron!

Tél közepe volt, amikor minden hóba burkolózik és jéggé fagy. Az északi szél hangosan füttyült átsüvített a kéményeken, megtépázta a kopasz fákat, bekúszott a házak apró résein és az ajtónyílásokon. A fagy csak úgy csípte a gyermekarcokat, és szinte lefagyasztotta a fiúk lábujjait. Ezért, hát futkároztak, ugrabugráltak, hogy megmelegedjenek. A gyerekek egyszerre voltak telve örömmel és izgalommal. A levegőben titok lapangott. Mindenki az ajándékkészítéssel volt elfoglalva. Karácsony előtti éjjel történt, a nagy nap előtt, amikor az egész világot a boldogság szállja meg, amikor mindenki megpróbálja szeretteit boldoggá tenni.

A tanító és az összes diák az éjszakai misére indult a templomba. Mindenki jó melegen volt felöltözve, meleg kabátokat, szörme sapkákat, vastag egyujjas kesztyűket és nehéz, meleg csizmákat viseltek. De a kis Hansnak mindössze egy szegényes, sima, kopott öltönye volt. nem volt se kabátja, se kesztyűje, és lábán is csak facipőt viselt. Nagyon hideg éjszaka volt, ezért a fiúk, és tanítójuk gyorsan szedték lábukat, hiszen nem akartak megfagyni. Ám kicsi Hans egyáltalán nem bánta a hideget, mert úgy érezte a csillagok egyenesen rámosolyognak. Olyanok voltak, mint sok gyémánt, amit egy mélykék baldachinra helyeztek. Mindegyikük csillogott és világított a sötétben. A hó szikrázó volt, és Hans azon tűnődött, hogy vajon

látják-e magukat visszatükröződni az apró, egész földet betakaró hókristályokban.

Végre elértek a templomhoz, amely ablakin aranyló fény áramlott ki a csendes és sötét, hideg téli éjszakába. Az imádkozni igyekvő kis csapat hangtalanul lépett be a templomba és eltűntek padjaikban. Hans számára a templom csodálatos hely volt! Nagyon szeretett itt lenni, mindig boldog volt, ha idejöttek. A gyertyák csak égtek egyre fényesebben és fényesebben, megtöltve a teret csodálatosan puha, meleg fénnel. Az óriási, öreg orgona lágyan és tisztán szólt. Minden egyes szólam szebb és gazdagabb volt. A fiúkórus hangja és az orgona zenéje fokozatosan csodálatos muzsikával töltötte be az ódon templom falait. Olyannyira, hogy Hans úgy érezte már teljes szívét átjárta és egész lelkét megragadta a zene. Arcára kiült az elragadottság. Az éneklés után mindannyian letérdeltek és hálát adtak Istennek. Kicsi Hans is letérdelt és megköszönte mindazt, amit az elmúlt évben kapott. Az emberek ezután csendesen kimentek a meleg templomból a hideg éjszakába. Hans maradt utolsónak, és amint óvatosan lépkedett a jeges lépcsőn meglátott egy éppen akkora fiút, mint ő. A templom falának támaszkodva ült a lépcsőn.

Már szinte aludt. Arca végtelenül szép, ruháján a kiszűrődő arany fény játszott. Mellette ruhába csomagolva vonalzó, kalapács, fűrész és más asztalos szerszámok heverték. Lábán nem viselt se cipőt, se zoknit, bár ruhája makulátlan, tiszta fehér volt. Hans elszomorodott, hogy a gyermeknek még cipője sincs, és így a Jézuska majd nem tudja hova tenni az ajándékait.

Hans hirtelen megállt és lehúzta jobb lábáról facipőjét és az alvó gyermek elé tette. Ne menjen el ajándék nélkül Jézuska mellette. Majd elbicegett a jégen, de egyáltalán nem érezte hidegnek a havat, csak az odakint a fagyban alvó szegény fiúra tudott gondolni. A többi fiú eközben azokról a dolgokról beszélgetett, amelyek otthon várták őket. A lakomáról, a szilva pudingról, a karácsonyfáról, a dobokról, kosikról és játékokról, amit ajándékként reméltek. Ami a cipőkbe került Karácsony éjszakáján.

Amire Hans hazaért, már nagynénje várta. De amint észrevette, hogy a fiúnak csak egy cipője van, szörnyen dühös lett. Hiába mondta el, hogy mi történt, néne elküldte lefeküdni. Hans hát a kandalló elé tette bal cipőjét és abban reménykedett, hogy a Jézuska nem fog elfelejtkezni róla, amikor arra jár.

Az első napsugár korán bekúszott Hans hálószobájába és csókkal ébresztette a következő reggelen. Rögtön kiugrott az ágyból és futott a kandallóhoz, hogy megnézze a cipőjét. Csak dörzsölgette, dörzsölgette szemeit, alig kapott levegőt. Legnagyobb meglepetésére mindkét facipője ott állt ráadásul megtöltve szebbnél-szebb ajándékokkal. A kandalló mellett meleg ruhákat talált és más kényelmes holmikát. Hirtelen hangokat hallott. Odament az ajtóhoz. Az emberek figyelmesen hallgatták a tiszteletest, aki arról beszélt, hogy azon a helyen, ahol, ahol Hans az előző napon az alvó gyereket találta, egy csodálatos koronát lelt értékes ékszerekkel. Maga a kis Jézus volt

az a gyermek, ám Hans volt az egyetlen, aki észrevette és odaadta neki fél pár cipőjét. Mindenki más annyira el volt foglalva saját magával, az ajándékokkal, a vascsorával, hogy észre sem vette a didergő gyermeket.

Bár hosszú idő telt el az óta, az igazán lényeges dolgok ma is gyakran a szemünk előtt hevernek. Ne haladjunk el mellettük úgy, mintha ott sem lennének!

Francois Copper meséje nyomán

ünnepre hangoló

Karácsony eredete

Az emberiség a legrégebbi idők óta megünnepli a téli napforduló idejét, amikor az óév „meghal”, az éjszaka elnyelni látszik a világot, de mindig győzedelmeskedik a fény, az új élet. Ekkor ünnepeljük Isten legjobb fia és legnagyobb prófétája, Jézus születését, akinek valódi születési dátumát nem ismerjük. Jézus a keresztény tanítás, az örök erkölcsi értékek oly tökéletes megvalósítója és alapvető tanítója, hogy úgy viszonyul életszentsége a világ többi prófétájának és szentemberének életéhez, mint a „győzedelmes nap” fénye a csillagokéhoz.

Az emberi gyarlóság Jézust is, miként a világ sok más szentemberét, az általuk tanított erkölcsi magasságok vállalása helyett, inkább emberfeletti, isteni létezőként szeretné tisztelni, és ezzel elterelni tanítása nagyszerűségéről a figyelmet, úgy állítva be a keresztény erkölcsi tanítást, mintha az – a maga teljességében – a legtöbb ember számára nem volna elérhető, csak egy isteni lény számára.

Ilyen módon tüntették föl elérhetetlen „Übermenschnek” a Távol-Keleten Sziddharta herceget és Konfuciuszt. A zoroasztrianizmusban, valamint a Jézus korabeli zsidóságban (és samaritanizmusban) Zarathustrát, illetve Mózeszt megpróbálták isteni rangra emelni. A szentemberek „istenné tételéhez” az első lépcsőfokot gyakran az isteni származás mítosza jelentette.

Jézus istenítése felé is az első lépést a szüztől születés tanának csodás, naiv értelmezése jelentette. A szüztől születés eredeti, természetes és átvitt jelentését az alábbiakban a neves Jézus-kutató, Vermes Géza nyomán mutatom be.

A szüztől születés eredeti jelentéséről. Márk evangéliumában még nem esik szó Jézus születéséről, a két újszövetségi leírás Máté és Lukács evangéliumának elején található. Lukács evangéliumában még a születés- és gyermekségtörténetben is teljes természetes-séggel írnak arról, hogy József Jézus apja, csak egyetlen mondat látszik ezt egyértelműen tagadni. Máté evangéliumában megfigyelhetjük a szerkesztés nyomait, ha egybevetjük a József álmában szereplő mondat két felét, mely Máté szerint már Mária „csodálatos” fogantatása után, viszont Lukács evangéliuma szerint még Jézus fogantatása előtt történt (Lukács 2,21.): „Az Úr angyala álmában megjelent neki, és azt mondta: József, Dávid fia, ne félj magadhoz venni Máriát (azaz elhálni a házasságot), a te feleségedet. (?) Ami tőle születik, a szentlélektől van.” (Máté 1,20.) Nyilvánvaló a feszültség ezen a helyen is, miként az egész Újszövetségben, Jézus apaági dávidi származásának emléke, valamint a szüztől születés között.

A „szüz” szót mind a görög, mind a héber-arámi szóhasználat Jézus korában „igen rugalmasan kezelte”. (Vermes Géza) Például az Ószövetség görög fordítása, a Septuaginta Ézsaiás 7,14. versben: „íme, a fiatal nő fogant, és fiút szül” a „fiatal nő” helyett „szüzet” fordít.

A „három királyokról” és a betlehemi csillagról. Máté és Lukács beszámolója még egy ponton megegyezik Jézus születését illetően. Csillag jelezte az utat a betlehemi kisdud születésének helyéhez. A keresztény ókortól napjainkig több elmélet született a betlehemi csillag mibenlétéről. A görög ortodox egyház úgy tartja, teljesen természetfeletti jellegű jelenségről van szó. A hazai ikonográfia üstökösként vagy hullócsillagként ábrázolja. Emellett felvetődött a meteoritfelhőként, illetve szupernóvaként történő azonosítás lehetősége is.

A jelenleg legelfogadottabb elmélet szerint, melyet 1604-ben Kepler János vetett fel, a betlehemi csillag valójában egy, a zsidó-keresztény kultúrkör által a korszakban gyakran isteni jelként felfogott asztrológiai együttállás lehetett. Időszámítás előtt 7-ben (Jézus minden bizonnyal nem a nulladik évben született!) egy tavaszi reggelen a Nap (a születés), a Szaturnusz (a zsidó nép) és a Jupiter (a királyi hatalom jelképe) a dávidi dinasztia szimbólumának tartott Oroszlán csillagképben kelt fel.

A „három királyokról” Máté tesz említést, de a Jézus előtt, mint vélt messiás előtt hódoló keletről érkezett jövevényekről nem mondja, hogy hárman lettek volna, a nyelvtani többesszám használatából adódik a lehetősége az archetipikus hármas számnak (akárcsak a Lukácsnál szereplő pásztorok hagyományos értelmezése esetében), továbbá az utazókról sem írja, hogy királyok voltak, hanem mágusokként említi őket.

A mágusok eredetileg nem varázslók voltak, hanem a Zarathustrát követő zoroasztriánus vallás papi kasztja, Hérodotosz, „a történetírás atyja” korában még még papi törzs, így a zsidók és samaritánusok az ószövetségi Árontól eredeztetett papi törzshöz, az úgynevezett kohanitákhoz hasonló származási csoport lehetett. Megjelenésük Jézus jászolánál igazolhatja a XIX. század óta az amerikai testvéregyháztól átvett univerzalizmusunkat, miszerint a vallások és népek minden szentembere és prófétája, így Zarathustra perzsa próféta is, egyetemes vallás(erkölcsi) igazságokat hirdetett. Így nem kell „a turáni eredet” elméletét elfogadni ahhoz, hogy Jézus és (többek

között) Zarathustra követői között kapcsolatot találjunk.

A három király neve jelenleg elterjedt formájukban elsőként az időszámításunk szerinti VI. században épült ravennai San Apollinare Nuovo templom mozaikján jelent meg. Gáspár (Caspar, Gaspar vagy Iaspar) jellegzetes baktriai, indiai görög uralkodónév, Menyhért (Melchior) föníciai, végül a Boldizsár (Balthasar) Dániel könyvéből is ismert, tipikus káldeus név.

A népi hiedelemvilág, a folklór is sok ponton hatott és hat mindmáig arra, ahogyan Jézus születését elképzeljük. A királyok, pásztorok és angyalok hármas számáról már volt szó, a dicsfény, mely körülveszi a jászolt és a Kisjézusból, valamint a betlehemi csillagból sugárzik egyrészt a napfordulóval van összefüggésben, másrészt a természeti népek mágikus erejű személyekről és tárgyakról alkotott felfogásából származik, mely szerint mágikus erejüket mutatja, hogy fényt bocsátanak ki magukból, melyet az egyszerű ember nem mindig láthat. A kisdud szőke haja azt fejezi ki, hogy Isten világosságától származik, kék szeme pedig, mely Keleten ritka szemszín, ugyancsak mágikus hatalmat szimbolizál, továbbá Jézus égi eredetének tanát is kifejezi.

A karácsony Jézus, Isten legjobb fia születésének emléknapja, nekünk, unitáriusoknak minden mitologizálás ellenére, amellyel az ünnepet Jézust istenítő nemzedékek százai terhelték, mégis megőrizte jelentőségét. Ahogyan a nap legyőzi a sötétséget, úgy a keresztény hit és erkölcs tiszta világossága is Jézus vezetésével legyőzi az erkölcsi közöny, az anyagiakban, a költségekben való elmerülés és a dogmatizmus sötétségét.

„... A világosság fénylik a sötétségben (is): attól a ki irgalmas, kegyelmes és igaz.” (Zsolt. 112,4. a Károli fordítás alapján)

Tóth Tamás Zoltán

És történt, hogy amíg ott voltak, eljött születésének ideje, és megszülte elsőszülött fiát. Bepólyálta, és a jászolba fektette, mivel a szálláson nem volt számukra hely. Pásztorok tanyáztak azon a vidéken a szabad ég alatt, és őrködtek éjszaka a nyájuk mellett. És az Úr angyala megjelent nekik, körülragyogta őket az Úr dicsősége, és nagy félelem vett erőt rajtuk. Az angyal pedig ezt mondta nekik: „Ne féljete, mert íme, hirdetek nektek nagy örömet, amely az egész nép öröme lesz: Üdvözítő született ma nektek, aki az Úr Krisztus, a Dávid városában. A jel pedig ez lesz számotokra: találtok egy kisgyermeket, aki bepólyálva fekszik a jászolban.”

És hirtelen mennyei seregek sokasága jelent meg az angvallal, akik dicsérték az Istent, és ezt mondták: „Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség, és az emberekhez jóakarát.”

Lk 2,6-14

• **Pestszentlőrinci templom tulajdonba vétel.** 2013. november 14-én – hosszas egyeztetés után – megszületett és még azon a napon hatályba is lépett az a megállapodás, melyet az egyházkerület nevében Elekes Botond főgondnok és a Magyar Állam nevében az MNV Zrt igazgatója és főigazgatója írtak alá a pestszentlőrinci templomos ingatlanunk tulajdonba adása tárgyában. Amint arról már lapunk korábbi számaiban is hírt adtunk, 2012 nyarán az egyházi ingatlanok tulajdoni lapjainak vizsgálata során derült fény arra, hogy a pestszentlőrinci ingatlan 1929-től kezdve állami tulajdonban maradt, annak ellenére, hogy a templomot Pethő István lelkész és egy áldozatkész templomot építő gyülekezet saját erejéből, fizikai munkájával építette föl 1936-ban. Az Országgyűlés 2012 nyarán, a CXIV. Törvény elfogadásával rendelkezett – többek között – a lőrinci templomos ingatlanunk ingyenes tulajdonba adásáról. A törvény hatályba lépése óta egyházkerületünk főgondnoka és jogtanácsosa, dr. Mihály Noémi folyamatosan kapcsolatban álltak az MNV Zrt. vezetőjével és jogtanácsosával, sürgetve a tulajdonba adási szerződés megkötését. Egyházunk vezetősége örömmel nyugtazza az ügy sikeres lezárását és 2014 első negyedében egy nagyszabású ünnepséget tervez Pestszentlőrincen.

• **Unitárius Alapítvány Alapító Okirat módosítás.** Dr. Mihály Noémi egyházkerületünk jogtanácsosa tájékoztatta EKKT tagokat, hogy szükségessé vált az Alapítvány Alapító Okiratának

módosítása, egyrészt egyházunk hivatalos elnevezésének megváltozása miatt, valamint a közgyűlés által újonnan választott kurátorok száma hétről, öt főre csökkent. EKKT a jogtanácsos által javasolt módosítást jóváhagyta. Az újonnan megválasztott kurátorok: dr. Kiss Balázs, Elekes Huba, Giba Ferenc, Vajda László, Kriza Máté. Az EKKT köszönetet mondott a leköszönő kuratóriumnak az elvégzett munkáért.

• **MUE ME 2013. évi költségvetése.** Az EKKT 2013 áprilisában már tárgyalta a költségvetés keretszámait, azonban több bizonytalan bevételi forrás miatt nem született végleges döntés. A költségvetés elfogadására a novemberi EKKT ülésen került sor, a tagok egyhangú jóváhagyásával. Az EKKT egyházkerületünk nehéz anyagi helyzetére való tekintettel az alábbi határozatot hozta: EKKT szükségesnek látja, hogy stratégiaiilag átvizsgálja a 2014-es költségvetést, elvégezve a szükséges személyi és egyházi ingatlanokra vonatkozó felmérést és felkéri az egyházkerület Gazdasági Bizottságát, hogy működjön közre a költségvetés összeállításában. EKKT felhatalmazza a MUE ME Elnökséget, hogy a Márvány utcai egyházi ingatlant eladásra meghirdesse, és eladásának folyamatát megkezdje.

dr. Szent-Iványi Ilona

Hibaigazítás. Előző lapszámunk 13. oldalán a Kockázattársadalom, felelősség című cikk vége helyesen: Felhívása időszerű. Szerző: Máté Ernő. A technikai hibáért elnézést kérünk!

Istentől áldott Karácsonyt és Boldog Új Évet kívánunk minden kedves Olvasónknak!

**A Magyar Unitárius Egyház
Magyarországi Egyházkerületének
kiadványa
Alapítási év: 1947
HU ISSN 01331271**

Szerkesztőbizottság:
Kriza János főszerkesztő
Szerkesztők:
Bartha Mária Zsuzsanna
Retkes Attila
Szász Adrienne

Lapterv, tördelés:
Kriza János

Szerkesztőség címe:
1055 Budapest, Nagy Ignác u. 2-4
Telefon/fax: 311-2801
unel@unitarius.hu
Index: 25 842

Terjesztő, felelős kiadó:
Magyar Unitárius Egyház
Magyarországi Egyházkerülete

Előfizetés:
unel@unitarius.hu

A lapszámok interneten elérhetők a
tudastar.unitarius.hu oldalon

Adományokat szívesen fogadunk.
Bankszámlaszám: 11713005-20011631

Nyomda:
Press Time Kft.
1066 Budapest, Lovag u. 15.
Felelős vezető:
Schmidt Dániel

Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem küldünk vissza.
A lapban közölt írások
nem tükrözik feltétlenül
a szerkesztőség álláspontját.

Következő lapzárta:
2014. február 10.